

Economisch-Statistische Berichten

De reconstructie van
Schouwen-Duiveland

★

O. van Teutem
Nederlands internationale
economische positie

★

B. Bolmeijer
Het reële inkomen van
rijksfunctionarissen

★

Drs P. M. van Nieuwenhuyzen
De economische positie van de
Amerikaanse landbouw

★

Drs L. J. Lagendijk
De Amerikaanse en de Russische
steenkolwinning

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

39e JAARGANG

No. 1913

WOENSDAG 3 FEBRUARI 1954

KAS-ASSOCIATIE N.V.

SPUISTRAAT 172

AMSTERDAM

Open bewaring van effecten
en schatkistpapier

BETALEN • BEWAREN • BEHEREN

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen invaliditeit N.V.

Aanpassing van ondernemingspensioen-
en spaarfondsen aan de
NIEUWE WETTELIJKE BEPALINGEN

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850-5345

Van ouds in sterke mate verbonden met de internationale handel, beschikt de N.H.M. op dit gebied over speciale kennis en ervaring. Het is derhalve Uw belang, U bij Uw import-, export- en transitozaken door deze bank te laten voorlichten. Wend U tot de

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

DEVIEZENBANK

HOOFDKANTOOR: AMSTERDAM, VIJZELSTRAAT 32

Advertentie-opdrachten

voor het volgende nummer dienen uiterlijk 9 Febr. 1954 v.m. in het bezit te zijn van de Advertentie-afd. E.-S.B., Postbus 42, Schiedam. Tel. 69300; Toestel 1 of 3

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIEMAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 'S-GRÁVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON 11 19 80
(3 LUNËN)

EENDRACHTSWEG 11
ROTTERDAM

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse
Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementprijs, franco per post, voor Nederland en de Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

De reconstructie van Schouwen-Duiveland

Na de stormvloed van 1 Februari 1953, die op een wel zeer catastrofale wijze duidelijk heeft gemaakt hoe lang en kwetsbaar onze kustlijn is — de tientallen dijkdoorbraken in het Zuidwesten van ons land gaven hiervan een triest beeld — werden de krachten op twee punten geconcentreerd: het herstel van de dijken en de wederopbouw van de zwaar getroffen gebieden.

Met de dichting van de dijken is onmiddellijk begonnen. De sluiting van het gat bij Ouwkerk in November van 1953 sloot deze fase van het herstel af. Behalve aan het directe herstel werd ook aandacht geschonken aan een eventuele versterking van onze zeewering. Voor dit doel werd door de Minister van Verkeer en Waterstaat de „Delta Commissie” ingesteld, welke Commissie zich o.a. zal bezighouden met de vraag, of een afsluiting van de zee-armen tot de aangewezen waterstaat-technische voorzieningen van de getroffen gebieden zal behoren. Met deze studie van de afsluiting van de zee-armen is een voor Nederland wel zeer belangrijk complex van vraagstukken aangesneden; want hierbij gaat het niet alleen om een directe beveiliging van de bewoners der lage landen tegen de zee, maar ook om het voor de landbouw steeds nijpender wordende vraagstuk van de verzilting van de schaarse cultuurgrond en om de watervoorziening van een aanzienlijke oppervlakte zandgronden. Door de afsluiting ontstaat immers op de duur in Zuidwestelijk Nederland een zoetwaterbekken, dat in tijden van droogte kan worden gebruikt als waterreservoir voor de droge zandgronden. Het zal dan ook geen verwondering wekken, dat velen in de lande reikhalzend uitzien naar de resultaten van deze studiecommissie.

Naast dit directe dijkherstel en een eventuele afsluiting van de zee-armen in de toekomst vraagt evenwel in niet mindere mate de wederopbouw van de overspoelde gebieden de aandacht; in de eerste plaats de wederopbouw van woningen en het herstel van de grond en het wegnen.

In tegenstelling tot de dichting van de dijken, waarbij men in eerste instantie genoeg moest nemen met herstel in oude toestand, kunnen bij de wederopbouw van de verschillende gebieden, gelijktijdig met het herstel op talrijke punten belangrijke verbeteringen worden aangebracht. De betreffende Colleges van Gedeputeerde

Staten hebben, om van deze mogelijkheden op de meest doeltreffende wijze gebruik te maken, Commissies ingesteld, die op korte termijn rapport moeten uitbrengen over mogelijke plannen tot herstel en sanering van de omstandigheden waaronder de bewoners moeten leven en werken.

Het eerste rapport is reeds uitgebracht en wel over het zwaarst getroffen eiland: Schouwen-Duiveland ¹⁾. Het blijkt, dat de Commissie haar taak zeer breed heeft opgevat. Het rapport, zegt de Commissie, beoogt zowel een grondslag te leveren voor de werkzaamheden tot herverkaveling van het geïnundeerde deel, als richtlijnen te geven voor de overige wederopbouwwerkzaamheden. Het rapport heeft dan ook in feite betrekking op de gehele economische en sociale opbouw van het eiland. Naast de economische vraagstukken, waaronder de herverkaveling van de cultuurgrond, de toekomstige industrie, de scholing van de arbeidskrachten, het vervoer en de openbare nutsvoorzieningen, werden de sociale vraagstukken als: zorg voor ouden van dagen, maatschappelijk werk en gezinsverzorging, jeugdvorming en culturele verzorging evenzeer in het werk van de Commissie betrokken. Maar ook de recreatie en natuurbescherming, de landschappelijke verzorging en de bestuurlijke indeling van het eiland worden in het rapport behandeld.

Ongetwijfeld is met dit rapport een stevige grondslag gelegd voor de economische en sociale reconstructie van het eiland Schouwen-Duiveland. Wordt dit rapport als richtsnoer gebruikt bij het herstel en de sanering van dit nog maar amper droog gevallen eiland, dan mag men verwachten dat Schouwen-Duiveland een toekomst tegemoet gaat, welke beloften inhoudt, beloften t.a.v. de materiële welvaart, maar ook met betrekking tot de maatschappelijke en culturele aspecten van de samenleving.

In het algemeen menen wij dan ook te mogen constateren, dat de ramp van 1 Februari niet alleen vele krachten heeft wakker geroepen tot herstel, maar ook, dat hierdoor belangrijke initiatieven zijn genomen, welke voor de toekomst van ons deltagebied van de grootste betekenis kunnen zijn.

¹⁾s-Gravenhage.

Dr Ir A. MARIS.

¹⁾ Rapport inzake de reconstructie van Schouwen-Duiveland, uitgebracht door de Reconstructie-Commissie Schouwen-Duiveland. 179 blz. + bijlagen, tabellen en kaarten.

INHOUD

Blz.	Blz.
De reconstructie van Schouwen-Duiveland, door Dr Ir A. Maris	83
Nederlands internationale economische positie, door O. van Teutem	85
Het reële inkomen van rijksfunctionarissen, door B. Bolmeijer	87
De economische positie van de Amerikaanse landbouw, door Drs P. M. van Nieuwenhuyzen ...	90
De Amerikaanse en de Russische steenkoolwinning, door Drs L. J. Lagendijk	93
Ingezonden stuk:	
Het nieuwe niveau van de koopprijzen van landbouwgronden, door Ir H. Koornneef, met naschrift van Ir S. H. de Jong	95
Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet ...	95
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in November en December 1953, door Dr L. Delmotte	96
Statistieken:	
Overzicht van de opbrengst der Rijksmiddelen	97

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

O. VAN TEUTEM, Nederlands internationale economische positie.

In de ongunstigste tijd van midden 1951, toen het maximum der grondstoffenprijzen was bereikt, hadden Duitsland en Engeland een ruilvoet die ongeveer twee maal zoveel was verslechterd t.o.v. 1949 als de Nederlandse. De oorzaak was zowel het feit dat de Nederlandse exportprijzen onmiddellijk stegen tijdens de Korea-hausse, als de minder sterke stijging, vergeleken bij de buurlanden, van de importprijzen. Dit enigszins afwijkende gedrag van de Nederlandse ruilvoet moet worden verklaard uit de samenstelling van het export- en importpakket. De blijvend sterke vraag naar consumptiegoederen in de voornaamste afzetgebieden van Nederland, werd tegemoet gekomen door de sterke uitbreiding van de Nederlandse productie en de uitstekend „getimede” consumptiebeperking van 1951. De Nederlandse concurrentiepositie is nu sterker dan in 1949. Schrijver verwacht dat in 1954, voor de eerste maal na de tweede wereldoorlog, serieuze concurrentie zal optreden in haast alle afzetmarkten en in alle producten, waarbij Nederland de voorsprong hard nodig zal hebben.

B. BOLMEIJER, Het reële inkomen van rijksfunctionarissen.

Schrijver zet allereerst de werkwijze uiteen, welke hij heeft gevolgd om de financiële positie van het burgerlijk rijks personeel te onderzoeken. De resultaten van het onderzoek heeft schrijver verwerkt in twee tabellen: één omvattende de nominale maximale inkomens van gehuwde rijksfunctionarissen in vaste dienst (met twee niet-verdienende kinderen) in een eerste klasse gemeente en de in procenten van deze inkomens geheven belasting; de ander omvattende de reële maximale inkomens van deze rijksfunctionarissen en de waarden van deze inkomens, in diverse perioden en jaren, in verhouding tot die van de waarde in de periode 1935/1939. Schrijver komt tot de conclusie, dat de inkomens van de rijksfunctionarissen, zowel na de eerste als na de tweede wereldoorlog, in sterke mate zijn genivelleerd. Tussen beide gebeurtenissen bestaan echter grote verschillen. De eerste nivellering bracht een belangrijke verbetering voor de laagste, en een gematigde verbetering voor de middelbare groep mee, de jongste nivellering, die zich op laag niveau afspeelde, ging gepaard met een voor alle groepen ongekende daling van inkomens; zij is bovendien veel intensiever in uitwerking en heeft de ruim een kwart eeuw bestaande stabiele verhoudingen tussen de groepen volkomen teniet gedaan.

Drs P. M. VAN NIEUWENHUYZEN, De economische positie van de Amerikaanse landbouw.

De economische positie van de Amerikaanse landbouw is sinds het uitbreken van de tweede wereldoorlog in het algemeen zeer gunstig geweest. De wereldmarktprijzen van de meeste producten zijn de laatste tijd aanzienlijk gedaald. Het is, volgens schrijver, te verwachten dat de Amerikaanse markt- en prijspolitiek na oogst 1954 verandering zal ondergaan in die zin, dat de minimum-garantieprijzen vrij sterk zullen worden verlaagd en/of voor een aantal producten zullen komen te vervallen. Er zijn aanwijzingen dat bij wereldmarktprijzen die de Amerikaanse boeren slechts een veel geringer inkomen

zullen verschaffen dan thans, de concurrentiepositie van de Nederlandse landbouw nog betrekkelijk gunstig zal zijn. Het laat zich echter aanzien dat deze in de toekomst enigszins slechter zal worden omdat de verhoging van het peil van het bedrijfsbeheer (vooral door verhoging van de kwantitatieve opbrengsten) in de Verenigde Staten voor de landbouw als geheel groter is te achten dan in Nederland het geval zal kunnen zijn.

Drs L. J. LAGENDIJK, De Amerikaanse en de Russische steenkoolwinning.

De Russische steenkoolproductie is nog wel bij de Amerikaanse ten achter, doch de onderlinge discrepantie vertoont in de na-oorlogse jaren een duidelijke tendentie tot verkleining. Schrijver verwacht een verder naar elkaar toegroeien van de Amerikaanse en de Russische steenkoolwinning. De Sowjet-Unie heeft in de laatste kwart eeuw gestreefd naar een doelbewuste spreiding van de steenkoolproductie. De geografische spreiding is thans aanzienlijk groter dan in de Verenigde Staten. Zowel in de Verenigde Staten als in de Sowjet-Unie is een grote afwijking te constateren tussen de verdeling van de steenkoolreserves over het territorium en de huidige geografische spreiding van de productie. In beide landen worden de grote reserves aangetroffen in gebieden, die in vele opzichten moeilijk toegankelijk zijn en die veelal ver van de grote verbruikscentra zijn gelegen. Voor beide landen geldt om deze redenen, dat de oplossing van transportvraagstukken aan een verdergaande uitbreiding van de steenkoolwinning vooraf zal moeten gaan en dat de kosten van de winning per eenheid zeer zullen stijgen. Zowel in de Verenigde Staten als in de Sowjet-Unie is in de na-oorlogse jaren bijzondere aandacht geschonken aan de mechanisatie. Deze mechanisatie geldt niet alleen de winning via mijnschachten doch ook die in open groeven.

— SOMMAIRE —

O. VAN TEUTEM, La position économique internationale des Pays-Bas.

L'auteur compare la position économique des Pays-Bas à celle de quelques autres pays et conclut que, dans les dernières années la Hollande a amélioré sa position sur le plan de la concurrence vis à vis des pays voisins.

B. BOLMEIJER, Le revenu réel des agents de l'Etat.

L'auteur expose tout d'abord la méthode qu'il a appliquée, lors de son enquête sur la situation financière du personnel civil de l'Etat aux Pays-Bas. Il décrit ensuite, d'une manière plus détaillée, le résultat de ses investigations.

Drs P. M. VAN NIEUWENHUYZEN, La position économique de l'agriculture américaine.

L'auteur examine la position économique actuelle de l'agriculture américaine et ses perspectives.

Drs L. J. LAGENDIJK, L'extraction de la houille aux Etats-Unis et en Russie.

L'auteur compare l'industrie charbonnière aux Etats-Unis et en U.R.S.S., en ce qui concerne le développement de la production totale et sa répartition géographique, la distribution géographique des réserves et la mécanisation.

Nederlands internationale economische positie

Sedert het midden van 1950 heeft het economisch leven der gehele Westerse wereld in het teken gestaan van het Koreaanse conflict en alles wat daarmee samenhangt. Ondanks de heftige fluctuaties in de goederenprijzen en de aanvankelijk krachtige inflatoire druk uitgaande van het Noordamerikaanse continent is het mogelijk gebleken voor Nederland om zijn economische positie zodanig te versterken in de afgelopen paar jaar, dat deze thans beschouwd mag worden als één der sterkste in West-Europa. Van de „Korean cycle” zijn vele lessen te leren en het lijkt nuttig enkele aspecten er van nog eens nauwkeurig te beschouwen, zodat wij enige gunstige omstandigheden, die bij het economisch herstel een belangrijke rol gespeeld hebben, als zodanig zullen onderkennen. Het is natuurlijk niet zeer waarschijnlijk — ofschoon geenszins onmogelijk — dat bij een eventueel volgende fluctuatie het patroon hetzelfde zal zijn als tussen 1950 en 1953, maar gezien het feit dat geen enkele regering tegenwoordig de verantwoording op zich zou kunnen nemen om het economisch leven zich in grote golven te laten afspelen, worden de kleinere schommelingen van speciaal belang.

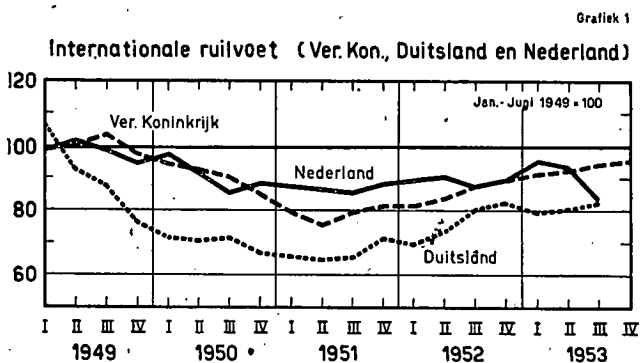
Eén van de onaangenaamste eigenschappen van de Westerse wereldeconomie is wel de ontstellend sterke fluctuaties waaraan de grondstoffenprijzen onderhevig zijn bij elke versnelling of vertraging in de pas der belangrijkste industrielanden.

Indien wij de zeer grote schommelingen, dus de diepe depressie van het type 1930 zowel als de sterke inflatie 1945-1948 buiten beschouwing laten, dan geeft het gedrag van de Nederlandse economie tot nu toe reden tot optimisme. De korte vermindering van de activiteit in Noord-Amerika gedurende 1949 werd in ons land vrijwel alleen bemerkt doordat wij Engeland moesten volgen in de September-devaluaties; aan de volgende inflatoire druk, zowel als aan het effect van de plotselinge stijgingen der grondstoffenprijzen in midden 1950 en de sterk verhoogde defensie-uitgaven iets later, kon met groot succes weerstand worden geboden. Zo heeft Nederland bewezen zijn eigen brood te kunnen verdienen in een economisch milieu van stabiliteit op hoog niveau en ook bij een matige internationale inflatie. De grootste test, die wellicht niet meer lang op zich zal laten wachten, is hoe de situatie er uit zal zien bij een matige teruggang van de economische activiteit in de belangrijkste landen, gepaard met een geleidelijke prijsdaling!

De sterke daling der grondstoffenprijzen bij een recessie maakt weliswaar de invoer der industrielanden goedkoper, maar het gebrek aan koopkracht, en zodoende het verlies der afzetmarkten, in de grondstoffenlanden volgt hier onherroepelijk op en is uiterst schadelijk voor alle landen. Een plotselinge stijging der grondstoffenprijzen, zoals in 1950/51 plaatsvond, maakt de invoer der industrielanden duurder, maar geeft tevens een grotere koopkracht aan de grondstoffenlanden, waarvan andere landen weer profiteren.

Het was geen wonder dat men zich in Nederland, dat een zo groot deel van zijn nationaal inkomen ontleent aan internationale activiteit, zeer bezorgd maakte over het onstuimige verloop der wereldprijzen in 1950, vooral waar het peil der convertibele reserves oncomfortabel laag stond, evenals in de meeste andere Westeuropese landen. Wanneer wij nu echter het verloop der ruilvoet

in Nederland vergelijken met dat in onze grote buurlanden Engeland en Duitsland dan blijkt duidelijk (zie grafiek 1), dat Nederland in een aanmerkelijk gunstiger positie is geweest dan de beide andere landen.

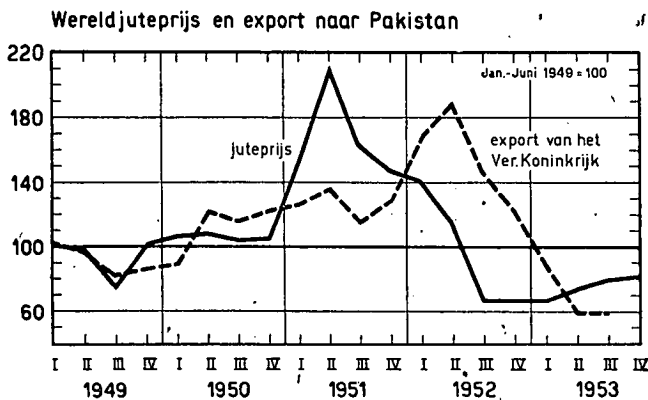
In de ongunstigste tijd van midden 1951, toen het maximum der grondstoffenprijzen bereikt was, hadden Duitsland en Engeland een ruilvoet die ongeveer twee maal zoveel verslechterd was t.o.v. 1949 als de Nederlandse. De oorzaak was zowel het feit dat onze exportprijzen onmiddellijk stegen, als de minder sterke stijging, vergeleken bij de buurlanden, van de importprijzen. Dit enigszins afwijkende gedrag van onze ruilvoet en dus de relatief geringere druk op onze deviezenreservecorrespondentie moet op zijn beurt weer verklaard worden uit de samenstelling van ons export- en importpakket. De Nederlandse industrie is nog voornamelijk „lichte” industrie en onze invoer van grondstoffen bestaat voor een belangrijk gedeelte uit producten, die niet zo sterk in prijs stegen als bijv. tin en rubber, welke onontbeerlijk zijn in de kapitaalgoederen- en defensie-industrie. De plotselinge vergroting van de vraag naar kapitaalgoederen (in dit geval der defensie-industrie) leidde dus in de eerste plaats tot abnormaal hoge prijzen voor industriegrondstoffen, terwijl in de tweede plaats, en iets later, overal een sterke schaarste aan consumptiegoederen voelbaar werd. De Nederlandse uitvoer, die voor het grootste gedeelte uit consumptiegoederen bestaat, ondervond hiervan dus een sterke stimulans, die de prijzen snel omhoog dreef.

Weliswaar werd in de zomer van 1951 een punt bereikt waar de reserves gevaar liepen beneden het „minimum” te vallen, maar dit zou van veel minder belang geweest zijn indien deze reserves niet onvoldoende waren geweest bij het begin der prijshausse. De Duitse moeilijkheden van 1950 moeten ook aan dit euvel worden toegeschreven alhoewel wij hebben gezien dat de internationale prijsverschuivingen daar ook ongunstiger waren. De positie van Engeland was in de eerste helft van 1951 zeer moeilijk te overzien. Door de internationale bindingen van het pond stroomden de dollarverdiensten der andere leden van het sterlinggebied in een ongekend volume binnen in de gemeenschappelijke pool. Dat deze unieke gelegenheid om de dollarreserves blijvend te vergroten niet met succes is uitgebuit, moet voor een deel aan de algemene verwarring worden toegeschreven. Indien een tijdelijke beperking der dollarimporten in de zomer van 1951 afgekondigd had kunnen worden in plaats van in het begin van 1952, toen de reserves alweer

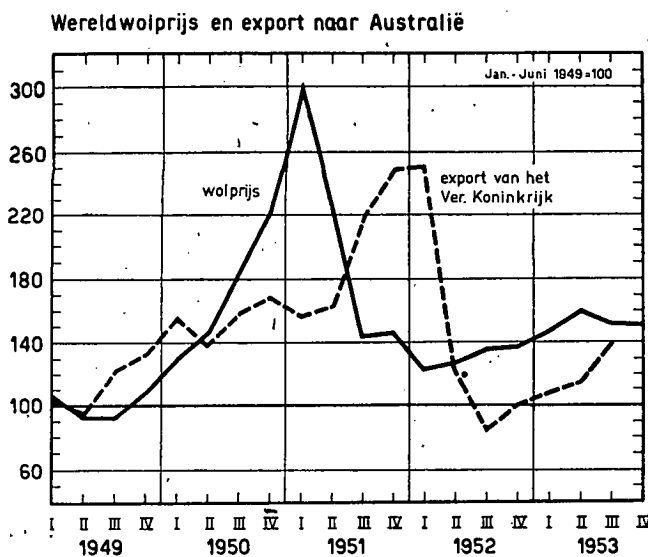
sterk verminderd waren, dan was de algemene convertibiliteit van het pond momenteel wellicht bereikbaar geworden. Een belangrijke oorzaak van deze verwarring was de onstuimige vraag naar Engelse goederen die in de grondstoffenlanden opgewekt werd door de gegroeide inkomens der boeren, planters en arbeiders in zulke totaal verschillende landen als bijv. Australië, en de meeste landen van Zuid-Oost-Azië.

Het verloop van de uitvoer van Engeland naar Pakistan en Australië is in grafiek 2 en 3 vergeleken met het verloop respectievelijk der wereldjute- en -wolprijzen. Het patroon is identiek. De top van de uitvoer valt enige tijd na de top der prijzen, zoals te verwachten is op theoretische gronden, en het dieptepunt is ook vertraagd, terwijl het zich beneden het als normaal te beschouwen peil bevindt.

Grafiek 2

Grafiek 3

De Nederlandse export naar deze gebieden toont een soortgelijke golfbeweging, maar deze had, doordat een veel kleiner gedeelte van onze totale handel er bij betrokken was, verder geen slechte gevolgen.

De export van het Verenigd Koninkrijk is in het bijzonder georiënteerd op de grondstoffenlanden; de export naar Latijns Amerika en andere Aziatische landen had eenzelfde verloop als die naar Pakistan en Australië. De versterkte vraag naar Engelse producten in het sterlinggebied, die tot diep in 1952 voortduurde, veroorzaakte een verschuiving der export naar die landen ten koste van de afzet in andere gebieden. Hierdoor werd geleidelijk een groot tekort bij de E.B.U. bereikt, terwijl in de gunstigste periode niet voldoende aandacht aan de dollar-

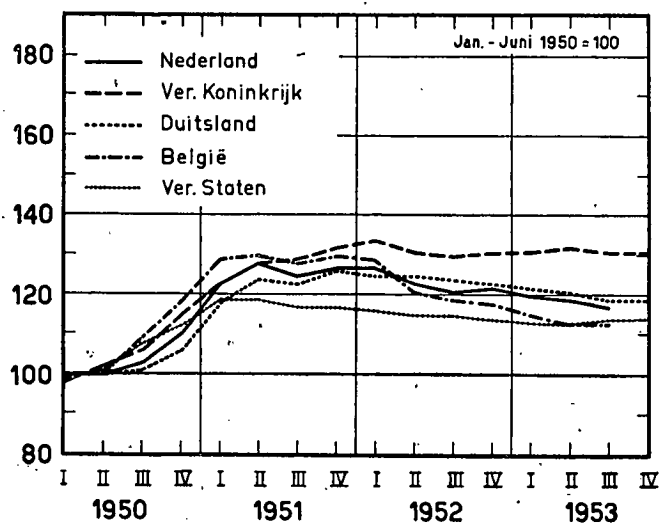
markt kon worden besteed. Het resultaat van dit alles is tot nu toe dat de deviezenreserves in Londen nog steeds onvoldoende zijn, terwijl de E.B.U.-schuld niet afdoende kon worden verminderd.

Het is redelijk om aan te nemen dat Nederland bij eenzelfde exportoriëntering gelijke problemen zou hebben ondervonden. In dezelfde periode groeiden de Nederlandse dollarreserves echter snel aan tot een betrekkelijk veilig peil, terwijl bij de E.B.U. een groot overschot werd bereikt! Dit moet in de eerste plaats verklaard worden uit de blijvend sterke vraag naar consumptiegoederen in onze nabuurlanden en in Noord-Amerika (tezamen onze voornaamste afzetgebieden). Deze vraag was niet aan grote schommelingen onderhevig en het probleem was dus om de goederen verkrijgbaar te maken. Dit werd bereikt ten dele door de sterke uitbreiding van de binnenlandse productie, ten dele door de zo uitstekend „getimede” consumptiebeperking van 1951. Doordat deze tijdelijke beperking geaccepteerd werd, kon Nederland het tekort op de betalingsbalans in een ongelooflijk korte tijd omzetten in een overschot. Wanneer wij verder het percentage van de totale uitvoer berekenen naar landen die in 1950/53 bijzonder zijn getroffen door fluctuerende exportprijzen, dan zien wij dat Engeland 23 pCt van zijn uitvoer daarheen levert, terwijl voor Nederland het overeenkomstige deel slechts 11 pCt bedraagt ¹⁾.

De omstandigheid, dat de Nederlandse Regering het zich kon veroorloven om, met behoud van de arbeidsrust, bewust een beleid te voeren van consumptiebeperking, moet als uitzonderlijk worden gekentekend. Geen enkel buurland bleek dit te kunnen volbrengen, en juist daaraan, paradoxaal gesproken, danken wij het succes van de Nederlandse maatregelen. Een ander gevolg van het gelukkige regeringsbeleid van 1950/51 is het feit dat het interne prijspeil in Nederland minder steeg dan in vele andere landen (zie grafiek 4) en dat onze concurrerende positie (competitive strength) dus nu sterker is dan in 1949. Dit lijkt een goed voortekken in de ietwat onzekere economische toestand van begin

Grafiek 4

Verloop der groothandelsprijzen in Nederland en de belangrijkste afzetgebieden

Basisperiode van grafiek 4 werd omgerekend op Januari-Juni 1950=100, omdat de betrokken landen in September 1949 niet in gelijke mate devalueerden,

¹⁾ De percentages geven de uitvoer in de jaren 1949 t/m 1952 weer naar Australië, Ceylon, Egypte, India, Indonesië, Malakka, Pakistan en de Filipijnen, als gedeelte van de totale uitvoer in die jaren.

1954. Wat er ook gebeure in dit jaar, het is wel zeker dat voor de eerste maal na de tweede wereldoorlog serieuze concurrentie zal optreden in haast alle afzetmarkten en in alle producten, waarbij wij de voorsprong, behaald in de laatste jaren, hard nodig zullen hebben.

Samenvattend kan worden geconstateerd dat de Koreaanse ontwikkelingen voor ons land minder ongunstig zijn geweest dan voor de omringende industrie-

landen. Terwijl in Nederland de ruilvoet minder sterk achteruit ging, ontwikkelde zich een sterke en stabiele vraag naar consumptiegoederen en dus naar Nederlandse producten, die dankzij onze voorbeeldige arbeidsrust en een gezonde regeringspolitiek, benut kon worden om onze betalingsbalans te verbeteren. Daarbij was het een gelukkige omstandigheid, dat onze uitvoer niet te veel is georiënteerd op onstabiele grondstoffenlanden.

Rome.

ONNO VAN TEUTEM.

Het reële inkomen van rijksfunctionarissen

Inleiding.

In de inleiding van „Het nationaal inkomen van Nederland 1921 - 1939”¹⁾, wordt er op gewezen, dat bij onderzoeken over het nationale inkomen meer of minder belangrijke schattingen niet zijn te vermijden; met name het statistisch materiaal waarop de berekeningen zijn gebaseerd is nog onvolledig, „de statistiek der inkomstenbelasting” — zo wordt gezegd — „vermeldt geen gegevens over het beroep der aangeslagenen”.

Een soortgelijke leemte, als de hier gesignaleerde, treft men ook aan in de publicatie nr 5 van de Staatscommissie voor de Pensioenwetgeving, welke — overigens zeer uitgebreide — statistiek van de inkomens van het overheids-personeel, geen opheldering geeft omtrent de door de betrokkenen beklede functies.

Wie zich dan ook ten doel stelt de financiële positie van het burgerlijk rijkspersoneel te onderzoeken, vindt daarbij t.o.v. de door de betrokkenen beklede rangen, in genoemde publicatie geen steun en zal zich daaromtrent op andere wijze dienen te verstaan. Ik heb dit op de hieronder volgende wijze pogen te doen.

Werkwijze.

Het Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren 1948 kent voor de desbetreffende ambtenaren — uitgezonderd de „topfiguren”, welke hier buiten beschouwing blijven — 149 salarisschalen, volgens welke, al naar gelang van de rang welke wordt bekleed, de bezoldiging plaatsvindt. Een aantal dezer schalen eindigt op hetzelfde maximum zodat, daarnaar gerekend, het aantal schalen 43 beloopt.

De spreiding over de schalen vindt plaats naar 5 stelsels; die betreffende het administratieve personeel, d.i. die categorie, waarop vanouds de andere categorieën zijn afgestemd, telt het grootste aantal typerende functies en omvat vrijwel alle onder de andere stelsels vallende functies. Dit opent de mogelijkheid tot een aanzienlijke beperking van het onderzoek; met belichting van de meest typerende administratieve rangen kan een verantwoord algemeen geldend overzicht van bedoeld ambtenarencorps worden verkregen.

Ten aanzien van de werklieden kan op overeenkomstige wijze worden gehandeld, de meeste van hen worden naar zes loongroepen beloond, de overige voor hen geldende groepen dienen voor ambten met een bijzonder karakter en komen derhalve niet veelvuldig voor.

Het onderzoek hierop baserend, is een driedelige indeling gemaakt nl.:

groep I: werklieden en lagere administratieve ambtenaren;

groep II: middelbare administratieve ambtenaren en

groep III: hogere administratieve ambtenaren.

De drie groepen bevatten resp. 9, 6 en 3 zodanige functies, dat, terugwerkend van het Bezoldigingsbesluit 1948, het verloop hunner bezoldiging tot 1900 kon worden nagegaan.

De resultaten van het onderzoek zijn in de tabellen I en II verwerkt. Ter oriëntering zij vermeld, dat onder A van tabel I de *zuivere nominale maximale* inkomens zijn opgenomen van volwassen personeel in vaste, pensioengerechtigde dienst in een eerste klasse gemeente met twee niet-verdienende kinderen voor wie kindertoelagen c.a. worden genoten. Elk zuiver inkomen is berekend met inbegrip van alle factoren welke daarop, krachtens de algemeen geldende voorschriften, in de betrekkelijke perioden en jaren, invloed hebben uitgeoefend, dus eventueel na aftrek van pensioenverhaal en van de tijdelijke kortingen welke hebben plaats gevonden en onder toekening van kindertoelagen c.a. voor twee kinderen, de vacantie-toeslag, de interimvergoeding ziektekosten en — na 1948 — van de weddeverhogingen welke nadien zijn verleend. Voor de werklieden zijn de maandbedragen van de voor hen geldende schalen tot basis gekozen en tót jaarbedragen herleid. Met de in 1953 toegekende verhogingen — de zgn. denivelleringsmaatregelen — is eveneens rekening gehouden²⁾.

Onder B van tabel I zijn de belastingen, welke van bovenbedoelde inkomens zijn geheven, in procenten vermeld. De berekening daarvan heeft plaats gehad krachtens de heffingen, welke voor de gemeente Groningen hebben gegolden.

Onder A van tabel II zijn de *reële maximale inkomens* vermeld. Rubriek B van deze tabel geeft een overzicht van de waarden van deze reële maximale inkomens gemeten naar de periode 1935/1939, waarbij *elk inkomen* in die periode op 100 is gesteld. Zoals men kan zien, komen de inkomens van de hoofdschrijver, de adjunct-commies A en de andere A-rangen, vóór 1948 niet voor; deze zijn ter gelegenheid van de zgn. „technische herziening 1948” ingevoegd. Teneinde deze inkomens te kunnen waardereren, is als uitgangspunt genomen het inkomen dat in 1935/1939 gold voor de dichtstbij liggende lagere rang, dus resp. schrijver A voor de hoofdschrijver, adjunct-commies voor de adjunct-commies A enz.

Zodoende blijkt, welk voordeel voortvloeit uit een benoeming tot genoemde rangen; m.a.w. welke invloed aan *deze* „rang-inflatie” kan worden toegemeten.

Blijkens tabel IIB is er van 1920/1939 weinig verschil in het verloop van de inkomens. Na de laatste wereldoorlog is het verloop *tussen* de groepen *onderling* aanzienlijk gewijzigd, de afwijkingen *binnen* de groepen zijn veel geringer. Dit biedt de mogelijkheid tot een verdere beperking; zonder aan de algemene conclusies noemens-

¹⁾ No 7 der door het C.B.S. gepubliceerde „Monografieën van de Nederlandse conjunctuur”.

²⁾ Geen rekening is gehouden met de loonronde van 1 Januari 1954.

TABEL I.

Functie	A											B										
	1900/1909	1920/1924	1925/1929	1930/1934	1935/1939	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1900/1909	1920/1924	1925/1929	1930/1934	1935/1939	1948	1949	1950	1951	1952	1953
Verkliden en lagere ambtenaren.																						
Ongeschoolde ..	494	1.549	1.506	1.506	1.348	2.354	2.410	2.554	2.812	2.835	2.873	—	3,2	2,3	2,2	2,2	2,5	2,7	3,1	1,4	1,5	1,6
Geoefende	541	1.646	1.575	1.574	1.413	2.477	2.533	2.685	2.949	2.980	3.016	0,4	3,7	2,6	2,6	2,4	2,9	3,2	3,8	1,7	1,9	2,0
Half-vakman	589	1.742	1.644	1.641	1.478	2.591	2.647	2.807	3.078	3.115	3.174	0,4	4,1	2,9	2,7	2,5	3,4	3,6	4,2	2,1	2,2	2,4
Schrijver	760	2.032	1.682	1.657	1.476	2.591	2.647	2.807	3.078	3.115	3.147	1,9	5,3	3,0	2,6	2,5	3,4	3,6	4,2	2,1	2,2	2,3
Vakman	636	1.839	1.736	1.727	1.543	2.737	2.793	2.963	3.244	3.290	3.379	0,9	4,6	3,2	3,0	2,7	3,7	3,8	4,5	2,5	2,6	2,9
Vakman Ie klasse	684	1.936	1.857	1.861	1.673	2.926	2.982	3.166	3.472	3.529	3.615	1,0	4,9	3,6	3,2	3,2	4,5	4,7	5,2	3,1	3,3	3,5
Schrijver A	—	2.032	1.843	2.060	1.826	3.037	3.093	3.285	3.607	3.668	3.724	—	5,3	3,6	3,6	3,7	4,6	4,8	5,6	3,4	3,6	3,8
Voorman	731	2.032	1.975	1.972	1.759	3.059	3.115	3.309	3.634	3.696	3.782	1,8	5,3	4,0	3,4	3,5	4,9	5,1	5,6	3,5	3,7	3,9
Hoofdschrijver	—	—	—	—	—	3.501	3.557	3.781	4.146	4.220	4.309	—	—	—	—	—	6,1	6,2	6,9	4,9	5,1	5,4
Middelbare ambtenaren.																						
Adjunct-commies	1.615	3.048	2.597	2.616	2.322	3.736	3.792	4.032	4.414	4.490	4.581	5,2	8,1	5,4	4,7	4,8	6,7	6,9	7,5	5,6	5,8	6,0
Adjunct-commies A	—	—	—	—	—	4.197	4.208	4.480	4.865	4.951	5.097	—	—	—	—	—	8,0	8,0	8,6	6,7	6,9	7,3
Commies	2.185	3.878	3.385	3.388	2.992	4.668	4.679	4.983	5.393	5.469	5.678	5,9	9,5	6,8	5,9	6,1	9,3	9,3	9,9	7,9	7,9	8,4
Commies A	—	—	—	—	—	5.326	5.334	5.699	5.121	6.248	6.552	—	—	—	—	—	10,9	10,9	11,8	9,3	9,6	10,0
Hoofdcmmies	2.755	5.124	4.481	4.566	4.044	6.075	6.075	6.499	6.934	7.058	7.475	6,3	11,0	8,0	7,1	7,6	12,6	12,6	13,8	10,6	10,8	11,7
Hoofdcmmies A	—	—	—	—	—	6.574	6.574	7.032	7.485	7.609	8.091	—	—	—	—	—	13,7	13,7	14,3	11,7	11,9	12,8
Hogere ambtenaren.																						
Referendaris	3.610	6.162	5.576	5.744	5.097	7.572	7.572	8.098	8.586	8.709	9.323	7,0	12,0	8,9	8,3	8,7	16,0	16,0	16,8	13,7	13,9	14,9
Administrateur	4.560	7.200	6.650	6.726	5.975	8.784	8.795	9.371	9.943	10.071	10.811	7,8	12,6	9,6	8,8	9,6	18,2	18,2	19,2	16,2	16,3	17,4
Administrateur A	—	—	—	—	—	9.372	9.383	9.999	10.592	10.720	11.538	—	—	—	—	—	19,2	19,2	20,1	17,0	17,2	18,4

A: de *nominale maximale inkomens* van gehuwde rijksfunctionarissen, in vaste dienst, (met twee niet-verdienende kinderen) in een eerste klasse gemeente;
B: de in procenten van de onder A genoemde inkomens geheven belasting.

TABEL II.

Functie	A											B										
	1900/1909	1920/1924	1925/1929	1930/1934	1935/1939 basis	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1900/1909	1920/1924	1925/1929	1930/1934	1935/1939 = 100	1948	1949	1950	1951	1952	1953
Verkliden en lagere ambtenaren.																						
Ongeschoolde ..	603	1.079	1.177	1.370	1.318	1.101	1.078	1.039	1.054	1.061	1.075	46	82	89	104	100	84	82	79	80	80	82
Geoefende	658	1.141	1.227	1.427	1.379	1.154	1.128	1.085	1.101	1.111	1.123	48	83	89	103	100	84	82	79	80	81	81
Half-vakman	716	1.202	1.278	1.485	1.441	1.202	1.174	1.130	1.145	1.157	1.178	50	83	89	103	100	83	81	78	79	80	82
Schrijver	910	1.386	1.305	1.500	1.439	1.202	1.174	1.130	1.145	1.157	1.169	63	96	91	104	100	84	82	78	79	80	81
Vakman	769	1.264	1.345	1.559	1.501	1.265	1.235	1.189	1.202	1.217	1.247	51	84	90	104	100	84	82	79	80	81	83
Vakman Ie klasse	826	1.326	1.432	1.675	1.620	1.341	1.307	1.260	1.279	1.297	1.325	51	82	88	103	100	83	81	78	79	80	82
Schrijver A	—	1.386	1.422	1.847	1.759	1.390	1.354	1.302	1.324	1.344	1.362	—	79	81	105	100	79	77	74	75	76	77
Voorman	876	1.386	1.518	1.772	1.697	1.397	1.360	1.313	1.332	1.353	1.381	52	82	89	104	100	82	80	77	78	80	81
Hoofdschrijver	—	—	—	—	—	1.579	1.534	1.478	1.498	1.522	1.550	—	—	—	—	—	90	87	84	85	87	88
Middelbare ambtenaren.																						
Adjunct-commies	1.868	2.017	1.966	2.318	2.211	1.672	1.624	1.566	1.584	1.607	1.636	84	91	89	105	100	76	73	71	72	73	74
Adjunct-commies A	—	—	—	—	—	1.853	1.780	1.719	1.724	1.751	1.796	—	—	—	—	—	84	81	78	78	79	81
Commies	2.507	2.527	2.525	2.964	2.810	2.031	1.952	1.887	1.887	1.916	1.977	89	90	90	105	100	72	69	67	67	68	70
Commies A	—	—	—	—	—	2.279	2.169	2.112	2.109	2.147	2.242	—	—	—	—	—	81	77	75	75	76	80
Hoofdcmmies	3.135	3.282	3.298	3.945	3.736	2.549	2.443	2.353	2.357	2.394	2.508	84	88	88	106	100	68	65	63	63	64	67
Hoofdcmmies A	—	—	—	—	—	2.725	2.611	2.519	2.511	2.547	2.682	—	—	—	—	—	73	70	67	67	68	72
Hogere ambtenaren.																						
Referendaris	4.094	3.905	4.064	4.901	4.652	3.051	2.924	2.829	2.817	2.851	3.016	88	84	87	105	100	66	63	61	61	61	65
Administrateur	5.128	4.530	4.808	5.705	5.402	3.449	3.311	3.179	3.167	3.202	3.394	95	84	89	106	100	64	61	59	59	59	63
Administrateur A	—	—	—	—	—	3.633	3.487	3.355	3.341	3.374	3.579	—	—	—	—	—	67	65	62	62	62	66

A: de *reële maximale inkomens* van gehuwde rijksfunctionarissen, in vaste dienst, (met twee niet-verdienende kinderen) in een eerste klasse gemeente;
B: de waarden van elk der onder A genoemde inkomens, in de diverse perioden en jaren, in verhouding tot die van de waarde in de periode 1935/1939 (1935/1939 = 100).

waard afbreuk te doen, kan met bespreking van één inkomen per groep worden volstaan.

In de groep der verkliden en lagere ambtenaren is het verloop van de inkomens zodanig analoog, dat vrijwel elk inkomen als representatief voor de groep kan worden beschouwd. Daar de vakman een belangrijke plaats in het bezoldigingssysteem inneemt, is deze gekozen. Voor de groep middelbare ambtenaren, waarvan de inkomens in mindere mate analoog lopen, ligt — de A-inkomens niet meegerekend — het inkomen van de commies, in orde van grootte, tussen de andere inkomens, zodat hierop de keuze is gevallen. De referendaris is voor de groep der hogere ambtenaren, waarvan de inkomens eveneens uiteenlopen, gekozen.

Het verloop van de inkomens van deze groepsrepresentanten is, nadat deze op hun reële waarden zijn omgerekend, vergeleken met dat van het reële nationale inkomen per hoofd der bevolking ³⁾.

Om tot een gemeenschappelijke vergelijkingsbasis te komen, zijn zowel de in de eerstgenoemde publicatie vermelde prijsindexcijfers als de gegevens betreffende het inkomen per hoofd voor de jaren 1900/1939, welke als basis de periode 1925/1934 = 100 hebben, herleid

³⁾ De gegevens betreffende laatstgenoemd inkomen zijn, wat de jaren 1900/1939 betreft ontleend aan de in noot I genoemde publicatie van het C.B.S.; die voor de jaren 1948 t/m 1952 aan het Maandschrift van het C.B.S. over April 1953.

op de periode 1935/1939 = 100. De gegevens voor de jaren 1948 tot en met 1952 hadden reeds 1935/1939 = 100 als basis. Aan de hand van dezelfde gegevens zijn ook de inkomens, vermeld in tabel I en de drie inkomens, nadat de inkomstenbelasting is afgetrokken, op hun reële waarden herleid.

De gebezigde indexcijfers zijn de door het Bureau Statistiek Amsterdam gepubliceerde prijsindexcijfers van het gezinsverbruik bij *arbeidersgezinnen* te Amsterdam.

Aangezien de cijfers voor andere groepen van de bevolking ontbreken, zijn deze cijfers ook voor deze groepen (commies, referendaris) aangehouden. Dit betekent, dat de reële waarde in de diverse jaren hoogstwaarschijnlijk wordt overschat.

Zowel het verloop van het reële inkomen per hoofd der bevolking, als dat van de reële inkomens van de vakman, de commies en de referendaris, zijn in de grafiek in beeld gebracht. Dit beeld is ten gevolge van diverse omstandigheden niet continu, hetgeen is toe te schrijven aan het feit, dat voor sommige jaren indexcijfers ontbreken en voor andere de gegevens betreffende de salarissen c.a. moeilijk toegankelijk waren.

Aan de voet van de grafiek is, voor de diverse jaren, vermeld de reële waarde van de gulden voor arbeidersgezinnen bij de besteding van hun inkomen, uitgedrukt als percentage van de waarde vergeleken bij de voor het

onderzoek gebezigde periode 1935/1939 = 100. Deze waarden geven dus voor deze gezinnen de relatieve koopkracht in de verschillende jaren weer in verhouding tot die van de periode 1935/1939 = 100.

Conclusies en slotopmerkingen.

1. Uit tabel II B blijkt, dat de inkomens zowel na de eerste als na de tweede wereldoorlog, in sterke mate zijn genivelleerd. Tussen beide gebeurtenissen bestaan echter grote verschillen; de eerste nivellering bracht een belangrijke verbetering voor de laagste en een gematigde verbetering voor de middelbare groep mee, de jongste nivellering, die zich op laag niveau afspeelde, ging gepaard met een voor alle groepen ongekende daling van inkomens; zij is bovendien veel intensiever in uitwerking en heeft de ruim een kwart eeuw bestaande — stabiele — verhoudingen tussen de groepen volkomen teniet gedaan.

De onlangs tot stand gekomen denivellering, waarbij ook de lagere groep enige verhoging verkreeg, ten gevolge waarvan de uitwerking werd getemperd, bracht daarin weinig verandering; alle inkomens blijven beneden het peil van 1948.

2. De zojuist gemaakte gevolgtrekking vindt bevestiging in de lijnen van de grafiek; na 1948 valt niet alleen een achterstand te constateren bij vergelijking van de inkomens der rijksfunctionarissen in de tijd, maar ook in vergelijking met het inkomen per hoofd. Immers, de afstand tussen de curven, naar welke de relatieve verhouding tussen het verloop van het inkomen per hoofd en dat van de drie inkomens kan worden afgemeten, heeft zich gedurende de halve eeuw, waarover het onderzoek zich uitstrekt, nimmer zozeer ten ongunste van de drie inkomens ontwikkeld; m.a.w. *nog nooit zijn deze inkomens gedurende het behandelde tijdvak verhoudings-*

gewijze, zozeer bij het inkomen per hoofd ten achter geraakt.

3. De huidige salariering c.a. kan in de volgende formule worden weergegeven:

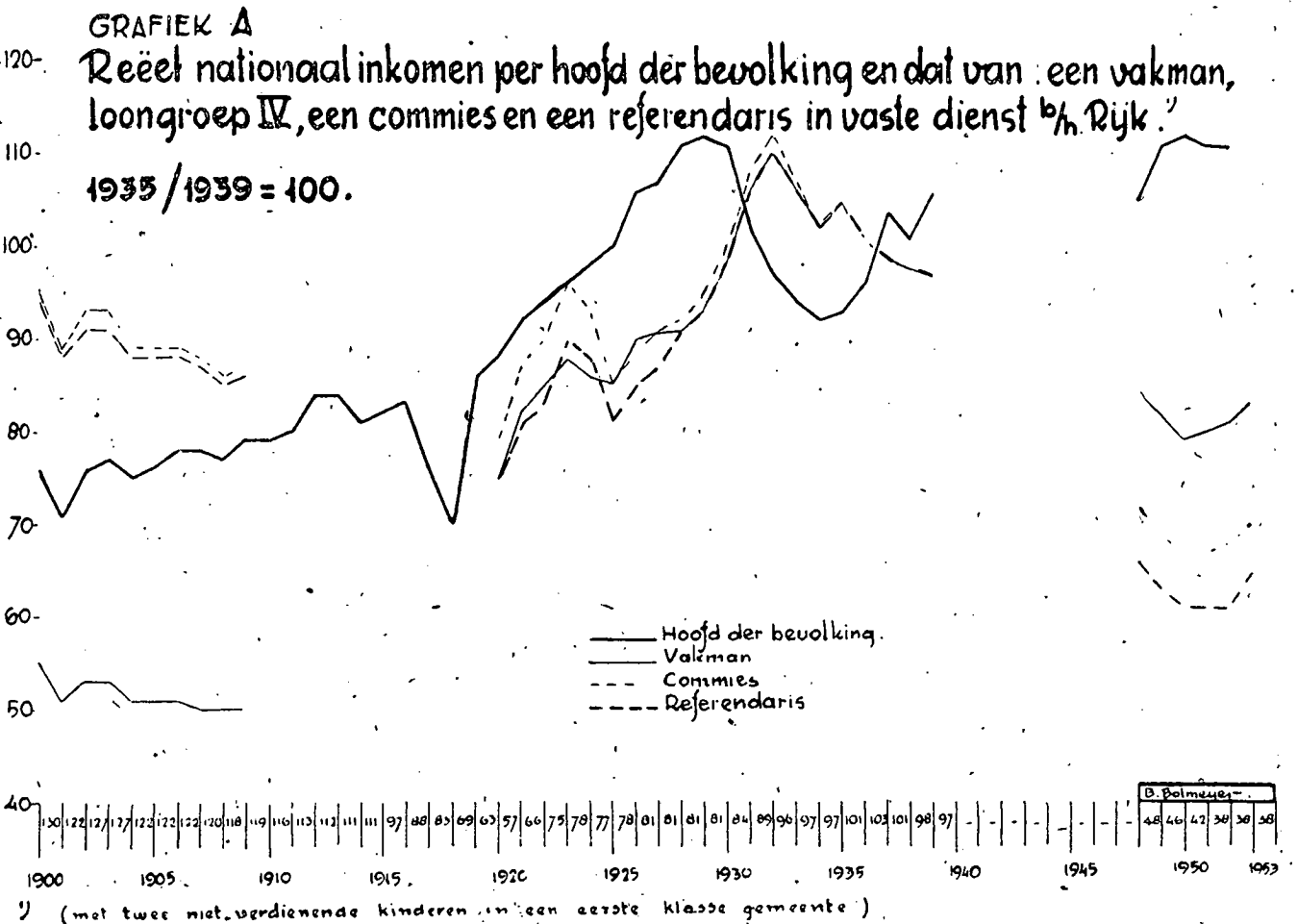
$$\left[\left\{ \text{Wedde } 1936 = 95/100 \text{ van } 1934, + 25 \text{ pCt} \right\} + 10 \text{ pCt} \right] + 10 \text{ pCt} + \text{de „Joekesgulden” (tot f 3.750) +, in successie, } 10\frac{1}{4} \text{ pCt} + 5 \text{ pCt (max. f 200)} - 7\frac{1}{2} \text{ pCt pensioenverhaal (wed. verhaal max. f 165)} + 2 \text{ pCt gratificatie} + \text{de verhoogde kindertoelage, resp. toeslag} + \text{f 60 ziektekostenvergoeding} - \text{de inkomstenbelasting.}$$

Blijkens deze formule geldt als uitgangspunt voor de procentuele verhogingen nog steeds het jaar 1936, een jaar waarin, blijkens tabel I A, de *geldinkomens hun laagste sedert 1920 geconstateerde peil hadden bereikt.*

Met deze lage nominale inkomens als grondslag voor de verhogingen is het niet te verwonderen, dat de drie reële inkomens — ondanks de veelvuldigheid der voorzieningen, welke hebben plaats gehad en die een schier hopeloze administratieve beslommering meebrachten — bij een reële waarde van de gulden welke in verhouding tot de periode 1935/1939 tot 38 pCt voor de betrekkelijke gezinnen is gereduceerd, dermate zijn achterop geraakt, als hiervoor is geschetst.

4: In de aanhef is er op gewezen, dat bij onderzoekingen over het nationale inkomen min of meer belangrijke schattingen niet zijn te vermijden. Dit impliceert, dat bij beschouwing van de uitkomsten ten dele van benaderende waarden moet worden uitgegaan. Dit geldt mutatis mutandis eveneens voor het onderhavige onderzoek, waarvan de uitkomsten dus de financiële positie van het burgerlijk rijkspersoneel bij benadering weergeven.

De opzet is evenwel aan de voorzichtige kant gehouden: de keuze van een eerste klasse gemeente en het bezigen

van prijsindexcijfers voor arbeidersgezinnen, ook voor de middelbare en hogere rangen bijv., waarborgen m.i. dat de uitkomsten niet zijn geflatteerd.

Dat aan het verschijnsel der „rangeninflatie” niet meer aandacht kon worden besteed, vindt zijn oorzaak in gebrek aan gegevens. Deze factor mag echter niet worden overschat, niet alleen speelt „rangeninflatie” bij tal van rangen (éénmansfuncties) geen rol, maar bovendien moet opschuiving naar hogere rangen wel zeer ver zijn voortgeschreden, wil op het huidige lage niveau een positie worden ingenomen, welke die van 1935/1939 evenaart.

5. Ten slotte nog een enkele opmerking. Het onderzoek, bedoeld als historisch-financieel overzicht, kan, mits verder uitgewerkt, m.i. mede als basis dienen voor een toekomstige beoordeling van de financiële positie

van het overheidsperoneel, daar zowel aansluiting op basis van 1935/1939 als op een meer recent tijdstip (periode) mogelijk is.

Het kan m.i. tevens worden beschouwd als een poging tot vergelijking van diverse inkomensgroepen. Weliswaar, wegens het ontbreken van gegevens betreffende andere dan de behandelde groepen, een gebrekkige poging, doch in elk geval een poging, welke kan worden verbeterd, zodra het statistisch materiaal terzake van de inkomstenbelasting, daartoe de gelegenheid biedt.

Ik wil besluiten met er op te wijzen, dat het onderzoek door mij uitsluitend als salaris-technisch-geschoolde is ondernomen; het economisch aspect, dat buiten mijn gezichtskring valt, laat ik gaarne ter beoordeling aan de ter zake kundigen over.

Groningen.

B. BOLMEIJER.

De economische positie van de Amerikaanse landbouw

Het lijkt ons van belang in dit artikel ¹⁾ een indruk te geven van de economische positie van de landbouw in de Verenigde Staten en te trachten na te gaan of de concurrentiepositie van onze landbouw t.o.v. die in de Verenigde Staten nu en in de naaste toekomst gunstig dan wel ongunstig is te noemen.

Een dergelijke vergelijking is van belang omdat zowel de invoer uit de Verenigde Staten alsook de uitvoer van landbouwproducten daarheen (zij het in mindere mate) van grote betekenis is.

Een vergelijking met Amerika heeft o.i. een wijdere betekenis omdat de landbouw in Canada — en in mindere mate ook in landen als Argentinië en Australië — in vele opzichten met die in de Verenigde Staten overeenkomt.

De *economische positie* van de Amerikaanse landbouw is sinds het uitbreken van de tweede wereldoorlog aanzienlijk verbeterd en is geleidelijk aan gunstig tot zeer gunstig geworden. De totale bruto-opbrengst is gestegen van ongeveer gemiddeld \$ 10 mrd in de jaren 1935 t/m 1939 tot ca \$ 38 mrd in 1952. Het netto-inkomen bedroeg in 1952 \$ 14 mrd ²⁾ tegenover gemiddeld ca \$ 4 mrd in 1935 t/m 1939. Het indexcijfer van het inkomen van de boer (per uur) steeg tot 433 in 1952 (1935-1939 = 100); het landarbeidersloon tot 417 ³⁾. Daar in de jaren 1935 t/m 1939 reeds een behoorlijke opleving na de crisisjaren had plaats gehad geven deze indexcijfers een duidelijke aanwijzing van de gunstige economische toestand gedurende de laatste jaren. Deze toestand vloeit voort uit de hoge wereldmarktprijzen en/of door de Regering gegarandeerde minimumprijzen welke in deze jaren hebben gegolden en het is duidelijk dat deze situatie niet bestendig kan blijven. De wereldmarktprijzen van vele producten vertonen reeds geruime tijd een sterke daling.

Het is van belang na te gaan welke invloed de *huidige markt- en prijspolitiek* op de inkomens van de Amerikaanse boeren heeft gehad en voorts, of hierin in de toekomst verandering is te verwachten.

De markt- en prijspolitiek kent al sinds de jaren dertig een stelsel van minimumprijzen, welke de boeren een zeker minimuminkomen garanderen. De prijzen gelden

voor een aantal der belangrijkste producten en zijn afgestemd op de zgn. pariteitsprijzen; ze bedragen een zeker percentage hiervan. De pariteitsprijs wordt berekend door de basisprijs ⁴⁾ van een bepaald product (dit is de gemiddelde prijs in de periode 1909-1914) te vermenigvuldigen met het indexcijfer van de uitgaven van de boer (zowel bedrijfsuitgaven als huishoudelijke uitgaven). Dit indexcijfer is de verhouding van het recente prijspeil dezer uitgaven t.o.v. dat in de periode 1909-1914. Een bezwaar, dat tegen de pariteitsprijzen veelal wordt aangevoerd is, dat in de wijze van berekenen geen (of te weinig) rekening wordt gehouden met de verbetering en in de opbrengsten en in de productietechniek. Het niveau van de steunprijs ligt soms zo hoog, dat een flinke uitbreiding van de productie plaatsvindt, wat uiteraard niet de bedoeling is.

Het systeem vindt dan ook buiten de landbouw veel tegenstand en wordt evenmin binnen de landbouw onverdeeld gunstig beoordeeld, wegens de aan het stelsel van minimumprijzen veelal verbonden productiebeperking. Niettemin hebben de tarweboeren bij een onlangs, speciaal hiertoe, gehouden stemming zich voor het merendeel uitgesproken voor handhaving van minimumprijzen en de daaraan verbonden productieregelingen.

Het netto-verlies op het steunprogramma bedroeg in 1952 \$ 67 mln. In 1951 bedroeg het ongeveer het vijfvoudige omdat toen aanzienlijke verliezen werden geleden op grote voorraden uit vorige jaren.

Momenteel zijn nog garantiéprijzen voor enkele producten vastgesteld tot en met oogst 1954. De laatste berichten over de te verwachten landbouwpolitiek van de Republikeinse Regering wijzen er echter op, dat men de prijsregelingen van overheidswege wil beperken en meer flexibel maken. In het nummer van 10 Juni jl. van dit blad wijdt onze landbouwattaché in Washington, Dr Ir R. L. Beukenkamp, aan dit onderwerp een interessant artikel. Zijn eindconclusie is dat de Amerikaanse Regering niet langer zal kunnen voortgaan met de huidige omvang van de prijsgaranties. Hij neemt verschillende mogelijkheden om voor de groeiende overschotten redelijke garantiéprijzen te handhaven onder de loupe, maar acht ze om verschillende redenen niet te verwezenlijken. Hij ziet de enige oplossing hierin, dat de Verenigde Staten de

¹⁾ In een vorig artikel: „De Amerikaanse landbouw, vergeleken met de Nederlandse”, gepubliceerd in „E.-S.B.” van 13 Januari 1954, werden enkele kenmerken van de Amerikaanse landbouw naar voren gebracht.

²⁾ Blijkens een recente publicatie, verschenen na het schrijven van dit artikel, was het netto-inkomen in 1953 \$ 12,5 mrd.

³⁾ „The farm cost situation” October 1952. Uitgave van het „Bureau of Agricultural Economics” van het Ministerie van Landbouw.

⁴⁾ Volgens een nieuwe methode wordt de basisprijs berekend door de gemiddelde prijs van het product in de laatste 10 jaren te delen door de verhouding van de door de boeren ontvangen prijzen van alle producten over de laatste 10 jaren t.o.v. die in de periode 1909/14.

huidige invoermoeilijkheden ⁵⁾ zullen beperken om daardoor de landen in staat te stellen door een grotere uitvoer naar Amerika de mogelijkheid te krijgen langs natuurlijke weg een groter deel van de Amerikaanse landbouwproducten te importeren („trade, not aid” ⁶⁾).

Het prijspeil van de landbouwproducten.

TABEL 1.

Prijs (in gld per 100 kg; afgerond) van enkele landbouwproducten

	Nederland (productie- jaar 1953)	Verenigde Staten		
		Pariteits- prijs (Juli 1953)	Huidige ge- garandeerde prijs (productiejaar 1953)	Prijzen welke 3/4 2/3 v. d. pariteitspr. bedragen
Tarwe (richtprijs)	26	34,10	30,90	25,55 22,80
Gerst (minimum- prijs a))	22	23,70	21,60	17,80 15,90
Haver „	20,50	23,—	20,90	17,30 15,40
Rogge „	21	25,10	21,40	18,90 16,80
Industriemelk (3/4 pCt vet; minimumprijs)	20	34,70	27,80	25,80 23,20

a) De minimumprijs van gerst, haver en rogge zijn onlangs voor oogst 1953 f 1 per 100 kg lager vastgesteld omdat een gedeelte van de oogst nog tegen hogere prijzen is verkocht. De minimumprijzen hebben een uitloop naar boven van f 1,75 alvorens de monopolieheffing wordt verlaagd.

Voor de economische situatie van onze landbouw zijn in de eerste plaats de wereldmarktprijzen van belang. Het is bekend dat de hoge wereldmarktprijzen in de laatste jaren tot gunstige bedrijfsresultaten in de Nederlandse landbouw hebben geleid. Deze prijzen zijn de laatste tijd echter sterk gedaald. Weliswaar worden binnen het kader van de huidige landbouwpolitiek minimumprijzen voor enkele producten gegarandeerd, maar deze staan niet los van de wereldmarktprijzen.

De granen.

Zouden de huidige wereldmarktprijzen evenwichtsprijzen zijn voor nu en voor de naaste toekomst dan zou, om een indruk te krijgen van de concurrentiepositie van onze landbouw, vergelijking van deze prijzen met bijv. de huidige gegarandeerde minimumprijzen in Nederland inzicht geven. Daar van de huidige wereldmarktprijzen niet valt te beoordelen in hoeverre ze als normale prijzen zijn te beschouwen, willen wij een oriëntatie op deze prijzen achterwege laten.

Uit vergelijking van de voor oogst 1953 gegarandeerde minimumprijzen voor de granen in Nederland ⁷⁾ met die in Amerika blijkt dat deze voor tarwe in ons land aanzienlijk lager liggen en voor de overige granen — gemiddeld — ongeveer gelijk. De cif-prijs Rotterdam ligt f 5 à f 6 hoger dan de boerenprijs in de Verenigde Staten. Zouden aan de toekomstige invoerprijzen in ons land de telersprijzen in Amerika ten grondslag liggen, welke gelijk zouden zijn aan de huidige gegarandeerde minimumprijzen voor granen aldaar, dan zou het er voor onze graanteelt rooskleurig uitzien. Ook deze vergelijking heeft echter geen zin daar, zoals reeds is opgemerkt, de thans

⁵⁾ Deze hebben niet alleen betrekking op de invoerrechten maar vooral ook op de bepalingen in de Defense Production Act, waardoor de omvang van de invoer kan worden gelimiteerd.

⁶⁾ In een beschouwing over President Eisenhowers landbouwprogramma in „E.-S.B.” van 27 Januari jl. wijdt Dr Beukenkamp nogmaals een belangwekkend artikel aan de Amerikaanse landbouwpolitiek. Aan de hand van de State of Union Message kan schrijver nu een aantal concrete punten uit de door Eisenhower voorgestelde landbouwpolitiek noemen. Ze geven in hoofdzaak een bevestiging van hetgeen Dr Beukenkamp in eerder genoemd artikel heeft uiteengezet. Met dit verschil in accent, dat mede ten gevolge van het verkiezingsjaar 1954 het ontwikkelde programma wat positiever gericht is op het handhaven van een agrarisch inkomen dat in een redelijke verhouding staat tot dat in andere bedrijfstakken, dan op grond van eerst bedoeld artikel mocht worden verwacht. Overigens speelt hierin het meer flexibele in de regelingen — o.a. aanpassen van de pariteitsprijzen aan het aanbod en, op lange termijn, aan veranderingen in de vraag en aan kostenbesparende verbeteringen een belangrijke rol.

⁷⁾ Voor tarwe geldt een vastgestelde prijs (die lager ligt dan de invoerprijs) tegen welke moet worden ingeleverd.

250 VESTIGINGEN IN NEDERLAND

(Advertentie)

voor de Amerikaanse boeren geldende graanprijzen moeten worden beschouwd als prijzen die hoger liggen dan het prijspeil dat de Amerikaanse boeren een nog enigszins redelijk inkomen kan verschaffen.

Laatstbedoeld prijspeil willen wij als uitgangspunt kiezen om een indruk te kunnen geven van de concurrentiepositie van onze landbouw. Een dergelijk prijspeil lijkt misschien eveneens willekeurig voor vergelijking. Wij merken hierbij echter op dat Canada onder grotendeels gelijke omstandigheden produceert als de Verenigde Staten; in mindere mate geldt dit ook voor de grote graanproducenten Argentinië en Australië. De moeilijkheid is nu, bedoeld prijspeil te bepalen. Hiervoor zou een diepgaande studie over de kostprijzen en de bij bepaalde prijzen te bereiken inkomens in Amerika nodig zijn. Bij het ontbreken hiervan kunnen wij ons slechts oriënteren op prijzen die een bepaald percentage van de eerdergenoemde pariteitsprijzen uitmaken. In tabel 1 zijn de enigszins willekeurige percentages van 66 2/3 en 75 gekozen. Voor de in deze tabel vermelde zgn. voedergranen (gerst, haver en rogge) blijkt dan het volgende.

Een gemiddelde prijs dezer drie producten welke overeenkomt met 2/3 van de pariteitsprijs ⁸⁾ zou, vermeerderd met de bijkomende kosten van f 5 à f 6 per 100 kg, leiden tot een gemiddelde cif-prijs Rotterdam van f 21 à f 22 per 100 kg. Deze laatste ligt iets hoger dan de gemiddelde minimumprijzen voor deze drie producten in ons land. Wereldmarktprijzen van de voedergranen op een peil waarbij, zoals in onderstaande noot is berekend, de huidige inkomens (uit de graanteelt) van de Amerikaanse boeren tot ongeveer 1/3 zouden worden verlaagd, zouden derhalve leiden tot invoerprijzen in Nederland welke ongeveer overeenkomen met de minimum-garantieprijzen voor deze producten in ons land.

De huidige minimumprijzen dezer producten in ons land geven slechts een geringe beloning voor de Nederlandse boeren. Voor de productie op de betere gronden

⁸⁾ De betekenis van een dergelijke prijs op de daling van de inkomens van de Amerikaanse boeren (welke laatste voortvloeien uit de huidige minimumprijzen) kan globaal als volgt worden aangegeven. De huidige prijzen dezer drie producten bedragen bijna 90 pCt van de pariteitsprijs. 2/3 van de pariteitsprijs bedraagt derhalve ongeveer 75 pCt van de huidige minimumprijzen. Stellen wij ruwweg dat het inkomen van de boer 40 pCt van de bruto-opbrengst bedraagt dan zou een verlaging van de bruto-opbrengst tot 75 pCt een inkomen geven van 75 — 60 = 15 t.o.v. 40; dit is dus ongeveer 35 pCt van het inkomen bij de huidige minimumprijzen.

liggen deze prijzen nog vrij redelijk t.o.v. de kostprijzen. Op de zandgronden, waar rogge en haver twee der belangrijkste producten zijn, liggen de kostprijzen (inclusief een vergoeding voor de handenarbeid van de boer en van de in het bedrijf werkende gezinsleden) echter enkele guldens hoger dan deze minimumprijzen.

Wij menen uit het bovenstaande te mogen concluderen dat de concurrentiepositie van de Nederlandse landbouw voor deze producten redelijk is te noemen.

Voor tarwe is de situatie gunstiger. Een wereldmarktprijs waaruit voor de Amerikaanse boer een prijs zou resulteren van 2/3 van de pariteitsprijs zou leiden tot een invoerprijs van f 28 à f 29 per 100 kg, welke prijs een goed lonende tarweteelt in ons land zou mogelijk maken. Wat betreft de tarweprijs menen wij in de minimumprijs van de internationale tarwe-overeenkomst een goed oriëntatiepunt te hebben. Deze laatste bedraagt ca f 22⁹⁾ per 100 kg⁹⁾. Vermeerderd met de daarbij komende kosten (in dit geval ca f 3 per 100 kg) geeft dit een invoerprijs van ca f 25. Tegen deze prijs is de tarweteelt hier vrij goed lonend¹⁰⁾.

De veehouderijproducten.

Voor zuivelproducten heeft een vergelijking met de Amerikaanse prijzen minder zin. Voor deze producten is immers vergelijking met de prijzen in landen als Denemarken en Nieuw-Zeeland van meer belang. Toch mag wel even worden aangestipt dat het verschil tussen de minimumprijzen van melk in Amerika en Nederland aanzienlijk is¹¹⁾. Dit is wel verklaarbaar wanneer men bedenkt dat de kwaliteit van het Nederlandse melkvee zeer hoog is en dat de melkproductie ook bij gebruik van de melkmachine relatief veel arbeid vraagt.

Een vergelijking van de prijzen van andere dierlijke producten, t.w. varkensvlees en eieren is niet goed mogelijk. Lage graanprijzen zijn uiteraard gunstig voor de productiekosten dezer producten. In het algemeen kan er dit van worden gezegd. De productie van varkensvlees en eieren geschiedt in de Verenigde Staten veelal op een rationelere wijze dan in ons land, waar deze productie grotendeels op de kleine bedrijven plaatsvindt. De productie per arbeidskracht is ginds veel hoger daar deze op de meeste bedrijven op grote schaal plaatsvindt volgens arbeidbesparende methoden. Daardoor wordt het nadeel van de hoge lonen overgecompenseerd. Bovendien liggen de prijzen van de voedergranen ginds lager daar de vervoerskosten naar Europa uiteraard komen te vervallen. De concurrentiepositie voor deze producten is dan ook niet gunstig te noemen. Hierbij dient echter te worden opgemerkt dat voor een kwaliteitsproduct als ham¹²⁾ momenteel een gunstige afzet in Amerika bestaat.

Ofschoon bovenstaande vergelijking, zoals gezegd, allermint aanspraak kan maken op een volledige analyse menen wij toch dat het verantwoord is te concluderen dat de concurrentiepositie van onze landbouw t.o.v. de Amerikaanse nu en in de naaste toekomst vrij gunstig is te noemen.

Tegen de achtergrond van ons betrekkelijk laag loonpeil¹³⁾ en het hoge niveau waarop onze landbouw in het

⁹⁾ De prijs in de internationale tarwe-overeenkomst geldt voor „pakhuis Fort William/Port Arthur”.

¹⁰⁾ De verhouding van de pariteitsprijs van tarwe t.o.v. die van de overige granen is vermoedelijk iets gunstiger dan die, welke zou bestaan bij normale wereldmarktprijzen dezer producten. Dit zou betekenen dat de geschetste gunstige positie van tarwe relatief iets zwakker zou liggen.

¹¹⁾ Hierbij mag men niet uit het oog verliezen dat in Amerika hogere eisen aan de wijze van afleveren van de melk worden gesteld.

¹²⁾ In beginsel ook voor kaas. Aan de invoer daarvan worden echter moeilijkheden in de weg gelegd.

¹³⁾ Het landarbeidersloon is in ons land na de oorlog echter sterker gestegen dan het loon in andere bedrijfstakken daar het eerstgenoemde, thans in beginsel gelijk is aan het laatstgenoemde.

algemeen staat; behoeft deze conclusie geen verwondering te wekken.

Zijn er factoren die in de toekomst een slechter worden van onze concurrentiepositie doen verwachten?

Het komt ons voor dat ontwikkeling van onderzoek, onderwijs en voorlichting in de Amerikaanse landbouw zodanig is dat hieruit moet worden afgeleid dat de grote voorsprong die ons land thans heeft t.a.v. de gemiddelde kwantitatieve opbrengsten geleidelijk aan kleiner zal worden en de concurrentiepositie dientengevolge slechter. Het landbouwtechnisch onderzoek heeft zich in de Verenigde Staten de laatste tijd sterk ontwikkeld en heeft een grote vlucht genomen. Op bepaalde onderdelen is men ons land vooruit. Men heeft in de Verenigde Staten ongetwijfeld een voorsprong op ons land bij de coördinatie van onderzoek, onderwijs en voorlichting, welke veelal geconcentreerd zijn aan dezelfde universiteit. Mede hierdoor heeft economische voorlichting aan de bedrijven in enkele staten op ruimere schaal plaats dan in Nederland. Over de gehele linie genomen heeft echter o.i. het landbouwkundig onderzoek, relatief gezien, echter nog niet die omvang bereikt als in ons land.

In het kader van dit betoog is het voorval van belang dat van het landbouwonderwijs en de voorlichting ginds nog niet op een zo intensieve wijze als in de Nederlandse landbouw gebruik wordt gemaakt. Voor beide wordt de toepassing belemmerd door de grote afstanden. Voor de voorlichting vinden evenwel de moderne voorlichtingsmedia steeds meer toepassing hetgeen vooral voor de veraf gelegen bedrijven van betekenis is.

Het is dan ook begrijpelijk dat er in zo'n groot land zeer grote verschillen in de efficiency van de bedrijfsvoering bestaan; zowel tussen de vele landbouwgebieden als binnen een landbouwgebied tussen de bedrijven. Naast vele bedrijven die een hoog peil van bedrijfsvoering hebben bereikt zijn er vele, die nog ver verwijderd zijn van hetgeen, onder de omstandigheden waaronder ze werken, bij toepassing van de resultaten van het onderzoek te bereiken is. Wij denken hier vooral aan *verhoging van de kwantitatieve opbrengsten* door het gebruik van beter zaaizaad, nieuwe rassen, meer kunstmest, productiever melkvee e.d. Deze verbeteringen kunnen worden doorgevoerd zonder (veel) meer arbeid te vergen; de beschikbare arbeid vormt nl. veelal een knelpunt voor arbeidsintensievere productie. Het lijkt ons waarschijnlijk dat vooral laatstbedoelde ontwikkeling zich zal voltrekken; zoals gezegd mede omdat het mogelijk zal zijn aan het landbouwonderwijs en aan de voorlichting een nog veel grotere uitbreiding te geven.

In Nederland zullen stellig ook in de komende jaren nog veel verbeteringen worden doorgevoerd. Ook hier zijn veel bedrijven waar de productie nog veel doelmatiger kan geschieden. Wij zijn echter van mening dat er aanwijzingen zijn dat de vooruitgang in de Amerikaanse landbouw in de toekomst groter zal zijn dan in ons land. Dit lijkt ons waarschijnlijk, omdat de afstand tussen wat de praktijk te zien geeft en hetgeen bij een goede toepassing van de resultaten van het landbouwkundig onderzoek mogelijk is o.i. in de Verenigde Staten groter is, althans voor een groter deel van de bedrijven. Wij denken, hierbij ook aan de gunstige invloed die van het verbeteren van de productie-omstandigheden in grote gebieden, door het uitvoeren van grote projecten van overheidswege, zal uitgaan. Wij zullen hier nog even bij stilstaan.

Belangrijke bedragen worden ginds uitgegeven om achteruitgang van de kwaliteit van de grond (door erosie),

tegen te gaan (soil conservation) en voor verbetering van de grond door bevoeding. Het bekende Tennessee Valley-project is een voorbeeld hiervan. Door het aanleggen van stuwdammen heeft men een aanzienlijke verbetering van de bodem bereikt en dientengevolge is het peil van de landbouw in een zeer groot gebied aanmerkelijk omhoog gegaan. Daarbij komt nog dat door de goedkopere energievoorziening een grote industriële ontwikkeling heeft plaats gehad, welke van gunstige invloed op de afzet der agrarische producten is geweest.

Tot deze categorie van overheidsbemoeding kan men ook rekenen de verbetering van de technische en economische omstandigheden op *kleine bedrijven* door middel van credietverlening (Farmers' Home Administration). Deze dienst voor bijzondere credieten komt in hoge mate overeen met onze dienst voor de kleine boerenbedrijven, met dit belangrijke verschil, dat laatstgenoemde onder bepaalde voorwaarden subsidies verleent, terwijl eerstgenoemde uitsluitend crediet verschaft. De credietverlening gaat dan gepaard met een zodanig toezicht op de bedrijven, dat in het algemeen een belangrijke verbetering in de economische positie van deze bedrijven wordt verkregen.

Op grond van het bovenstaande menen wij te kunnen concluderen dat de concurrentiepositie van onze landbouw in de naaste toekomst ongunstiger zal worden ¹⁴⁾.

Samenvatting.

De economische positie van de Amerikaanse landbouw is sinds het uitbreken van de tweede wereldoorlog in het algemeen zeer gunstig geweest. De wereldmarktprijzen van de meeste producten zijn de laatste tijd aanzienlijk

¹⁴⁾ Hierbij wordt verondersteld dat onze concurrentiepositie niet zal worden gewijzigd door verandering van de huidige verhouding van de waarde van dollar en gulden.

De Amerikaanse en de Russische steenkoolwinning

Ondanks de toenemende betekenis van andere energiebronnen vormt toch zowel in de Verenigde Staten als in de Sowjet-Unie de kolenmijnbouw nog steeds één van de voornaamste pijlers van de volkshuishouding. Voor een vergelijking van de steenkoolwinning in deze beide landen vragen in het bijzonder de volgende vier aspecten de aandacht: de ontwikkeling van de totale productie, de geografische spreiding van de productie, de geografische verdeling van de voorraden en de mechanisatie.

Merkwaardigerwijs kunnen van deze vier vergelijkingspunten twee als punten van verschil en twee als punten van overeenkomst worden aangemerkt. In het algemeen geldt, dat:

1. de ontwikkelingstendenties, die de totale omvang van de productie beheersen, in de Verenigde Staten van een geheel ander karakter zijn dan in de Sowjet-Unie;
2. de spreiding van de productie in de Sowjet-Unie groter is dan in de Verenigde Staten;
3. de spreiding van de voorraden zowel in de Verenigde Staten als in de Sowjet-Unie aanzienlijke afwijkingen vertoont van de spreiding van de productie;
4. de mechanisatie zowel in de Verenigde Staten als in de Sowjet-Unie in belangrijke mate is voortgeschreden.

Totale productie.

Bij het uitbreken van de burgeroorlog in 1860 produceerden de Verenigde Staten ongeveer 20 mln ton, waarna

HANDEL-MAATSCHAPPIJ

H. Albert de Bary & Co. N.V.

HERENGRACHT 450 · AMSTERDAM

Internationaal handelscontact

Financiering van de buitenlandse handel

(Advertentie)

gedaald. Niettemin zullen de bedrijfsuitkomsten van de Amerikaanse boeren voor dit jaar en voor het productiejaar 1954 nog vrij gunstig zijn daar in het kader van de huidige markt- en prijspolitiek een programma van vrij hoge minimumprijzen voor een aantal producten tot en met oogst 1954 van kracht is. Het is te verwachten dat de markt- en prijspolitiek nadien verandering zal ondergaan in die zin, dat de minimum-garantieprijzen zullen worden verlaagd, meer flexibel zullen worden en/of voor een aantal producten zullen komen te vervallen.

Er zijn aanwijzingen dat bij wereldmarktprijzen die de Amerikaanse boeren slechts een veel geringer inkomen zullen verschaffen dan thans, de concurrentiepositie van onze landbouw nog betrekkelijk gunstig zal zijn. Het laat zich echter aanzien dat deze in de toekomst enigszins slechter zal worden omdat de verhoging van het peil van het bedrijfsbeheer (vooral door verhoging van de kwantitatieve opbrengsten) in de Verenigde Staten voor de landbouw als geheel groter is te achten dan in Nederland het geval zal kunnen zijn.

¹⁵⁾ Gravenhage.

P. M. VAN NIEUWENHUYZEN, ec.drs.

een vrijwel ononderbroken stijging plaats had tot bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog een niveau van ongeveer 500 mln ton was bereikt.

Sedertdien hebben grote schommelingen plaats gehad, die zich hebben bewogen tussen 324 mln ton (een dieptepunt in 1932) en 619 mln ton (een record in 1947).

De hoogte van de productie is in de Verenigde Staten in de laatste kwarteeuw in hoofdzaak door vier factoren beheerst geweest: conjunctuurgolven, sociale conflicten; oorlog en buitenlandse vraag, waarbij de jongste oorlog voor de steenkoolwinning een stimulerende factor is geweest. Hierbij treedt reeds direct een tegenstelling met de Sowjet-Unie aan het licht; voor dit land heeft de oorlog juist een scherpe daling van de productie met zich gebracht.

Evenals de Amerikaanse heeft ook de Russische productie tot 1913 een voortdurende toeneming vertoond. In 1872 overschreed de winning voor het eerst de 1 mln ton, in 1880 werd de 3 mln ton bereikt, in 1890 werd de 6 mln ton gepasseerd en bij de eeuwwisseling had een stijging plaats gehad tot 16 mln ton, waarna een verdere toeneming plaats had tot 36 mln in 1913.

De eerste wereldoorlog met de daarop gevolgde revolutie en burgeroorlog brachten een storing, die zeer ingrijpend was; in 1920 werd een dieptepunt bereikt met 7,2 mln ton. Sedertdien ging de ontwikkeling echter weer in stijgende lijn en het tijdperk der vijfjarenplannen kon worden begonnen op de basis van vóór 1914: 36 mln ton per jaar.

Onder de vigueur van de vijfjarenplannen hebben uiteraard noch conjunctuurschommelingen noch sociale spanningen de Russische productie kunnen beïnvloeden; naast de oorlog is het uitsluitend het kader der vijfjarenplannen geweest, dat de totale omvang van de Russische steenkoolwinning heeft beheerst. Als leidraad is hierbij in eerste instantie genomen de behoefte der tot expansie te brengen industrie, terwijl de kostprijs van secundair belang werd geacht.

De ontwikkeling van de productie in beide landen na 1930 blijkt uit de volgende tabel (in mln tonnen):

	Verenigde Staten	Sowjet-Unie
1930	483	48
1931	398	57
1932	324	64
1933	345	76
1934	375	94
1935	383	109
1936	445	126
1937	447	128
1938	356	133
1939	401	145
1940	461	160
1941	514	165
1942	579	90
1943	586	131
1944	615	118
1945	570	146
1946	535	161
1947	619	175
1948	591	201
1949	433	238
1950	495	261
1951	519	281
1952	459	300

Uit bovenstaande tabel blijkt, dat de Russische productie nog wel bij de Amerikaanse ten achter is, doch dat de onderlinge discrepantie in de na-oorlogse jaren een duidelijke tendentie tot verkleining vertoont.

Voor de toekomst kan ongetwijfeld een verder naar elkander toegroeien van de Amerikaanse en de Russische steenkoolwinning worden verwacht; als einddoel voor het vijfde vijfjarenplan is in de Sowjet-Unie ongeveer 380 mln ton vastgesteld, hetgeen dus voor de jaren 1953 tot en met 1955 neerkomt op een jaarlijkse verhoging met ongeveer 25 mln ton. Verder is de verwachting, dat in 1960 de 500 mln ton zal worden bereikt.

Productiespreiding.

De Sowjet-Unie heeft in de laatste kwarteeuw gestreefd naar een doelbewuste spreiding van de steenkoolproductie, en ongetwijfeld is de geografische spreiding er van thans aanzienlijk groter dan in de Verenigde Staten.

De Amerikaanse steenkoolwinning valt over zes gebieden uiteen: de Appalachen, de Golfprovincie, het Centrum, de Grote Vlakten, het Rotsgebergte en de Pacific-kust. De Golfprovincie bezit vrijwel uitsluitend bruinkool, die nog nauwelijks in exploitatie is: vooreerst vanwege de inferieure kwaliteit en verder vanwege het gemis aan grote industrieën in dit gebied.

De Amerikaanse productie is thans als volgt over de bovengenoemde gebieden verdeeld:

Appalachen	70 pCt
Centrum	15 pCt
Rotsgebergte	9 pCt
Grote Vlakten	5 pCt
Pacific-kust	1 pCt

De positie, die thans het Appalachen-gebied in de Verenigde Staten heeft, had het Donetz-bekken in het Rusland van vóór de revolutie. De monopoliepositie van dit bekken is echter volkomen ondergraven, ofschoon het onder de 10 kolengebieden nog steeds op de eerste plaats staat, zoals uit de volgende percentages blijkt:

	1951	1912
Donetz	35	86
Koeznjets	24	3
Oeral	12	4
Moskou	10	1

	1951	1912
Karaganda	6	1/2
Petsjora	4	—
Oost-Siberië	4	3
Verre Oosten	3	1
Georgië	1	1/2
Centraal-Azië	1	1

Met uitzondering van Centraal-Azië — hieronder vallen de republieken Oezbekistan, Kirgizië, Turkmenië en Tadzjikistan — hebben dus alle gebieden een aandeel gehad in de relatieve vooruitgang, die een gevolg was van de achteruitgang voor het Donetz-bekken.

Alleen het Petsjora-bekken is in de laatste jaren als nieuw gebied opgekomen; in 1940 ontwierp de Russische Regering plannen om het Workoeta-bekken op grote schaal te gaan exploiteren. Reeds in 1941 werd de eerste grote mijn alhier in bedrijf genomen. Het laat zich aanzien, dat in de naaste toekomst in de onderlinge verhouding van de Russische steenkoolbekkens geen verandering van ingrijpende betekenis zal komen; een relatieve toename is nog te verwachten voor Oost-Siberië en Georgië.

Spreiding reserve.

Zowel in de Verenigde Staten als in de Sowjet-Unie is een grote afwijking te constateren tussen de verdeling van de steenkoolreserves over het territorium en de huidige geografische spreiding van de productie; onderstaande percentages geven van een en ander een duidelijk beeld:

Verenigde Staten	productie	reserve
Appalachen	70	12
Centrum	15	13
Rotsgebergte	9	22
Grote Vlakten	5	26
Pacific-kust	1	4
Golfprovincie	—	23
Sowjet-Unie		
Donetz	35	7
Koeznjets	24	25
Oeral	12	1
Moskou	10	2
Karaganda	6	4
Petsjora	4	13
Oost-Siberië	4	24
Verre Oosten	3	9
Georgië	1	24
Centraal-Azië	1	1

In beide landen worden de grote reserves aangetroffen in gebieden, die in vele opzichten moeilijk toegankelijk zijn en die veelal ver van de grote verbruikscentra zijn gelegen.

De totale voorraad van de Verenigde Staten is geraamd op 4.231 mrd ton en van de Sowjet-Unie op 1.654 mrd ton. Wat de Verenigde Staten betreft kan nog worden opgemerkt, dat meer dan de helft van de reserve bestaat uit inferieure bitumineuze steenkolen en uit bruinkolen, terwijl verschillende lagen van kwaliteitsbitumineuze steenkolen in één tot drie generaties zullen zijn uitgeput.

In de Sowjet-Unie is een grote voorraad — meer dan 200 mrd ton — gelegen in het moeilijk toegankelijke stroomgebied van de Lena: vandaar het hoge percentage voor Oost-Siberië. Gezien het bovenstaande geldt voor beide landen, dat aan een verdergaande uitbreiding van de steenkoolwinning de oplossing van transportvraagstukken vooraf zal moeten gaan en dat ook de kosten van de winning per eenheid zeer zullen stijgen.

Mechanisatie.

Zowel in de Verenigde Staten als in de Sowjet-Unie is in de na-oorlogse jaren bijzondere aandacht geschonken aan de mechanisatie; deze mechanisatie geldt niet alleen de winning via mijnschachten doch ook die in open groeven.

De voordelen van de „open groeven” liggen zowel in

het feit, dat minder kapitaal en minder arbeid nodig zijn voor de aanleg en de exploitatie als in de omstandigheid, dat in dagbouw de kolenlagen vollediger kunnen worden afgewerkt dan ingeval schachten worden gebezigd; bovendien is arbeid bovengronds aantrekkelijker en met minder risico's verbonden dan ondergronds, terwijl men ook minder afhankelijk is van toevallige omstandigheden.

Momenteel wordt dagbouw als economisch verantwoord beschouwd, indien de bedekkende grondlaag niet meer dan 15 m bedraagt en zich daaronder een laag van minimaal 3 m steenkolen bevindt.

Met behulp van mechanische schoppen en van excavateurs dan wel door wegspoelen wordt de grondlaag verwijderd, waarna de eigenlijke winning kan beginnen; het wegspoelen van de grondlaag — de hydro-mechanische methode — vindt in de laatste jaren in de Sowjet-Unie steeds meer toepassing.

Momenteel wordt in de Verenigde Staten ongeveer 25 pCt en in de Sowjet-Unie circa 10 pCt in dagbouw gewonnen.

Open groeven treft men in de Verenigde Staten vooral aan in Illinois en Indiana, waar het terrein vlak is; in het heuvelachtige gebied van de Appalachen treedt de dagbouw minder op de voorgrond, ofschoon de betekenis er van voor de anthracietwinning in Pennsylvanië geenszins mag worden onderschat.

In de Sowjet-Unie is de dagbouw vooral geconcentreerd in de oostelijke rayons: Oeral, Karaganda, Centraal-Azië, Oost-Siberië en het Verre Oosten.

Ook in de schachten neemt in beide landen de mechanisatie voortdurend toe; zowel voor de Verenigde Staten als voor de Sowjet-Unie ligt het mechanisatiepercentage voor het houwen tussen 90 en 100 en voor het vervoer in de mijnen tussen 80 en 90.

In de Sowjet-Unie is vooral het Donetz-bekken een proefterrein voor nieuwe machine-typen, waarbij in de laatste jaren steeds meer is gestreefd naar combines, die de steenkolen uithakken en tevens opstapelen op de transportband of in de ondergrondse treintjes.

Voorburg.

Drs L. J. LAGENDIJK.

INGEZONDEN STUK

Het nieuwe niveau van de koopprijzen van landbouwgronden

Ir H. Koornneef te 's-Gravenhage schrijft ons:

In „E.-S.B.” van 13 Januari 1954 komt een artikel voor van Ir S. H. de Jong over „Het nieuwe niveau van de koopprijzen van landbouwgronden”.

Hij komt tot de conclusie, dat het rendement van het grondkapitaal thans redelijk is, nl. 2,5 pCt. Deze conclusie is m.i. zonder betekenis, voor zover het de 2,5 pCt

betreft, en verwarringwekkend, voor zover het de term „redelijk” betreft.

Wat de 2,5 pCt betreft, is het geen wonder, dat men een rendement van 2,5 pCt vindt, wanneer men eerst de koopprijs berekent door gemiddeld te kapitaliseren met een rentevoet van 2,5 pCt! Wanneer koop- en pacht-prijzen beide kunstmatig zijn, en uit elkaar worden afgeleid, kan men de „redelijkheid” alleen beoordelen aan de hand van agrarisch- en pachtersinkomen, en door vergelijking met vóór de oorlog.

De nieuwe normen voor de bruto-pachtprijzen (de basis dus waaruit ook de koopprijzen worden afgeleid) liggen naar schatting voor de zeekelegebieden gem. 55 pCt boven het peil van 1940, voor de zandgronden slechts 25 pCt, terwijl de lasten veel sterker zijn gestegen. Voor een vast goed met voor de oorlog een rente van 2 pCt kan men dit toch moeilijk redelijk noemen.

Naschrift.

De klacht van de verpachters van boerderijen was, dat 1e de rente van het grond- en gebouwenkapitaal, zelfs op basis van het koopprijspeil van 1940, lager was dan in de oorlog, 2e het koopprijspeil te laag lag. Hierin is ongetwijfeld verbetering opgetreden. In het door mij aangehaalde voorbeeld bedraagt de netto-pachtwaarde f 104, terwijl vóór de oorlog voor een soortgelijk bedrijf in het Zeekelegebied de netto-pachtwaarde f 56 per ha bedroeg. Hetgeen dus bijna een verdubbeling van de netto-pachtwaarde is.

De koopprijzen zijn inderdaad uit de pachtprijzen afgeleid, maar het omgekeerde is niet het geval. Men moet aannemen, dat de Regering bij de vaststelling van de nieuwe pachtnormen zich heeft afgevraagd in hoeverre, gelet op het inkomen van de pachter, tevens aan gerechtvaardigde verlangens van de verpachter tegemoet gekomen kon worden. Het resultaat hiervan zijn de pachtnormen en de hierop gebaseerde koopprijsnormen, welke gegevens beide thans als uitgangspunt kunnen dienen om de positie van de verpachter in *concreto* te beoordelen. Kan men met behulp van deze gegevens geen conclusies trekken, dan betekent zulks in feite, dat men aan het huidige pachtprijspeil een redelijke grondslag ontzegt.

's-Gravenhage.

Ir S. H. DE JONG.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Door een stijging met ruim f 200 mln t.o.v. de week tevoren, bereikten de renteloze saldo's der banken bij de Centrale Bank op 25 Januari weer bijna het beroemde bedrag van f 500 mln dat, naar men meent te weten, door de monetaire autoriteiten als een wenselijke hoogte voor deze saldo's wordt beschouwd. Zolang aan de banken

(Ingezonden mededeling)

NK F
N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

met papler geïsoleerde kabels
 voor zwakstroom en sterkstroom
 koperdraad en koperdraadkabel
 kabelgarnituren, vulmassa en olie

hiertoe nog geen verplichting is opgelegd (de onderhandelingen over deze materie hebben tot dusverre geen resultaat opgeleverd) wijzen saldi van een dergelijke hoogte — ongeveer 10 × zo hoog als tot verleden jaar als normaal gold — op een onvrijwillige liquiditeit der banken, m.a.w. op onbevredigde vraag op de geldmarkt. Inderdaad wordt de geldmarktsituatie thans weer in sterke mate door dit verschijnsel gekenmerkt. Alvorens hier echter van een onbevredigende of zelfs ongezone situatie te spreken moet men de zaak ook van de zijde van de Schatkist bezien. Neemt men in aanmerking dat deze per 25 Januari jl., dit is dus na de overmaking van ca f 150 mln kwartaalsuitkeringen aan de gemeenten, een creditsaldo van f 875 mln bij De Nederlandsche Bank had, terwijl haar kaspositie straks nog versterkt zal worden door de opbrengst van de nieuwe staatslening, dan is het begrijpelijk, dat het Ministerie van Financiën momenteel weinig voelt voor een hervatting van de afgifte van schatkistpapier. Evenzeer is echter begrijpelijk, dat anderzijds stemmen opgaan die er op aandringen geldmarkttuitzettingen in het buitenland toe te staan. Daar met dit laatste de monopoliepositie van de Staat op de Nederlandse geldmarkt verbroken zou kunnen worden, een positie, die het hem mogelijk maakt tegen voor alle tijden en landen welhaast ongekend lage rentepercentages kort te lenen, is het niet verwonderlijk, dat van overheidswege niet bepaald met enthousiasme aan dit verlangen tegemoet zal worden gekomen.

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt bleef de stemming ook de afgelopen week vast, met een daaruit resulterende verdere koersstijging van bescheiden omvang. Bij de dividend-declaraties over 1953, die tot dusverre zijn geschied, overwegen onveranderde dividenden en verhogingen van $\frac{1}{2}$, 1, of $1\frac{1}{2}$ pCt. Ook nu de overheidsdividendstop is vervallen, vormen de dividenden in vele gevallen slechts een flauwe afspiegeling van de hoge behaalde winsten. Een voorbeeld van goede voorlichting werd gegeven door de A.K.U., die haar gespecificeerde kwartaalcijfers over het 4e kwartaal van 1953 publiceerde.

De inschrijving op de nieuwe f 300 mln grote $3\frac{1}{2}$ pCt Staatslening 1954, die gedurende de verslagweek openstond, was zodanig, dat een toewijzingspercentage van 34 uit de bus kwam (bij de in Augustus 1953 geëmitteerde $3\frac{1}{2}$ pCt Staatslening 1953 groot f 400 mln 18 pCt). Dat ook ditmaal flink gemajoreerd werd, vooral van de zijde der tussenpersonen, blijkt uit het feit, dat de beleggers zelf op hun inschrijvingen veel hogere percentages (in sommige gevallen naar verluidt zelfs 100 pCt) door de tussenpersonen kregen toegewezen. Het succes van deze emissie was dus blijkbaar niet zo groot als sommigen verwachtten.

Het voorbeeld van een $3\frac{1}{2}$ pCt obligatie-emissie werd gedurende de afgelopen week gevolgd door het „Gemeenschappelijk Administratiekantoor”, dat f 6 mln $3\frac{1}{2}$ pCt obligaties emitteert à $98\frac{1}{2}$ pCt, bij een gemiddelde looptijd van 15 jaar (de eerste 10 jaar is versterkte aflossing niet toegestaan, daarna slechts tegen $101\frac{1}{2}$ of 101 pCt). De Friesch-Groningsche Hypotheekbank gaat het zelfs proberen met 3 pCt pandbrieven à 100 pCt. De attractie moet in het laatste geval worden gevormd door de korte gemiddelde looptijd nl. 10 jaar.

Aand. indexcijfers.	22 Jan. 1954	29 Jan. 1954
Algemeen	172,2	173,2
Industrie	239,7	240,0
Scheepvaart	175,4	178,0
Banken	145,7	146,2
Indon. aand.	63,7	64,8

Aandelen.	22 Jan. 1954	29 Jan. 1954
A. K. U.	187 $\frac{1}{4}$	187
Philips	205 $\frac{1}{2}$	211 $\frac{1}{4}$
Unilever	230 $\frac{1}{4}$	237 $\frac{1}{2}$
H. A. L.	146 $\frac{1}{2}$	148 $\frac{1}{2}$
Amsterd. Rubber	108	113 $\frac{1}{4}$
H. V. A.	127	127 $\frac{1}{4}$
Kon. Petroleum	353	361 $\frac{1}{2}$
Staatsfondsen.		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N. W. S.	79	79
3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	99 $\frac{3}{8}$	99 $\frac{1}{4}$
3 pCt Invest. cert.	100 $\frac{15}{16}$	100 $\frac{15}{16}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt 1951	102 $\frac{1}{4}$	102 $\frac{5}{16}$
3 pCt Dollarlening	95 $\frac{7}{16}$	95 $\frac{7}{16}$
Diverse obligaties.		
3 $\frac{1}{2}$ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	101 $\frac{3}{8}$	101
3 $\frac{1}{2}$ pCt Bataafsche Petr.	102 $\frac{1}{4}$	102 $\frac{3}{8}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt Philips 1948	102	101 $\frac{15}{16}$
3 $\frac{1}{4}$ pCt Westl. Hyp. Bank	98 $\frac{1}{2}$	98 $\frac{1}{2}$

J. C. BREZET.

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in November en December 1953

De algemene toestand van de geldmarkt.

De geldmarkt bleef doorgaans zeer ruim tijdens de twee laatste maanden van vorig jaar. In tegenstelling met de einde October vervalddag, die verzwaard werd door de afbetaling op de onderschrijving van de staatslening en door de bijdragen voor de maatschappelijke zekerheid, bracht het einde van de maand November geen noemenswaardige spanning. De verklaring van deze hoge liquiditeit van de geldmarkt wordt vooral gezocht in het relatief hoog peil van de bankdeposito's, terwijl anderdeels de vraag naar krediet vanwege de private sector eerder terugloopt.

Kredietverlening door de banken aan de private economie (in miljoenen franken)

	Herdisconto van de banken bij de Nationale Bank en de parastatale instellingen	Portefeuille handelspapier van de Nationale Bank	Totale kredietverlening der private banken (accepten inbegrepen)
1945 Dec.	4.168	5.171	23.117
1949 Dec.	3.339	4.006	24.506
1950 Dec.	8.543	10.110	27.739
1951 Dec.	7.526	6.703	33.364
1952 Juni	6.875	5.220	32.913
Dec.	7.902	6.710	36.546
1953 Mrt	7.355	6.053 a)	36.708
Juni	6.915	7.667 a)	35.513
Juli	7.588	8.689	35.799
Aug.	7.411	7.623 a)	35.422
Sept.	6.585	6.876 a)	36.024
Oct.	7.186	8.189 a)	35.836
Nov.	7.048	5.649 a)	35.861
Dec.	—	5.379	—

a) Cijfer begin volgende maand, meer karakteristiek voor de vervalddag.

Opvallend laag is het bedrag aan herdisconto bij de Nationale Bank op 30 December 1953. Vermoedelijk lag het cijfer op 31 December wel een belangrijk stuk hoger, doch zulks wordt pas gepubliceerd in het jaarrapport van de Nationale Bank.

Op het plan van de algemene kredietpolitiek, vallen na de discontoverlagingen van 28 October 1953 geen nieuwe wijzigingen te vermelden.

De toestand van de banken.

De bankdeposito's op zicht zijn in October met fr. 1,4 mrd teruggelopen, doch de termijndeposito's namen met ca fr. 600 mln toe. In November sloeg de tendentie opnieuw om. Vermoedelijk bracht het jaareinde geen grote terugtrekkingen van deposito's.

Enkele posten uit de globale bankbalansen
(in miljoenen franken)

	31/12/52	30/6/53	30/9/53	31/10/53	30/11/53
Actief					
Kredieten aan de private economie	36.546	35.513	36.024	35.836	35.861
Handelsswissels	11.483	10.063	10.971	10.695	11.375
Prolongatie voorschotten op effecten	1.180	1.334	1.329	1.540	1.509
Diverse debiteuren	14.749	16.125	15.872	15.854	15.222
Acceptaties	9.134	7.991	7.852	7.747	7.755
Kredieten aan de Overheid	42.408	43.287	43.910	44.913	44.535
Passief					
Totale deposito's	64.251	65.369	66.680	65.917	66.428
Op zicht	57.510	57.832	58.724	57.371	58.080
Op termijn	6.741	7.537	7.956	8.546	8.348
Obligaties en kasbons	955	1.206	1.490	1.631	1.739
Eigen middelen	5.770	6.039	6.006	6.014	6.005

Het hoge volume van het handelspapier door de banken zelf in portefeuille gehouden verdient de aandacht, en is in zekere mate sprekend voor de hoge liquiditeit van de geldmarkt. Anderdeels maakt het acceptatiekrediet, bestemd voor de financiering van de buitenlandse handel geen verdere vorderingen. Het bedrag der opgenomen kaskredieten loopt eveneens terug.

Op de passiefzijde van de bankbalans moet vooral de vooruitgang van de termijndeposito's, en van de uitgifte van kasbons en obligaties onderlijnd worden. Niet alleen zijn deze middelen op langere termijn beter aangepast voor de verlening van sommige kredieten, doch daarenboven zijn de middelen aangetrokken voor een termijn van meer dan 2 jaar, vrij van de verplichte belegging in overheidsfondsen.

De obligatiemarkt.

De markt herstelde zich in November van de drukking veroorzaakt door de uitgifte van de nieuwe staatslening. De verlaging van de discontovoet van de Nationale Bank, kort na het afsluiten van de intekeningstermijn der 4½ pCt lening 1953/68 schiep daartoe een gunstig klimaat in een steeds ruime markt. De koersstijging deed zich voor in al de sectoren, behalve bij de obligaties van de private vennootschappen, waar, in tegenstelling met de voorgaande maanden, een lichte daling werd waargenomen. De markt van deze effecten is evenwel zeer eng. Ook de obligaties en kasbons van parastatale instellingen volgden de stijgende beweging van de rechtstreekse staatsfondsen. De hausse was echter het sterkst bij de waarden met korte looptijd. Dit was eveneens het geval bij de leningen van het gemeentekrediet, de provincies en de steden. In December liep de vaste tendentie van de obligatiekoersen verder door, zodat het jaar 1953 praktisch helemaal in het teken stond van de daling van de rentevoeten, met uitzondering van de uitgifteperiodes van grote leningen.

Op de emissiemarkt werden de 4½ pCt leningen stad Brussel en provincie Luik, beide met 15 jaar looptijd en

respectievelijk fr. 275 en 200 mln groot, zeer vlot geplaatst. Ook de Spoorweglening, 4½ pCt op 18 jaar werd begin Januari 1954 zeer vlug onderschreven. Ondertussen werd een nieuwe staatslening, vermoedelijk met een onbeperkt bedrag, aangekondigd. De lening zou een 4½ pCt type zijn, 18 jaar looptijd, uitgegeven voor 98 pCt en terugbetaalbaar door jaarlijkse uitlotingen. De aflossingsprijs zou à pari zijn gedurende de eerste 6 jaren, 101 pCt gedurende de 6 volgende jaren en 102 pCt tijdens de 6 laatste jaren. Terzelfdertijd zou aan de houders van de Schatkistcertificaten 1944 1e reeks en de 4½ pCt kasbons Spoorwegen 1949 die respectievelijk op 15 April en 15 Maart e.k. hun vervaldag bereiken, de gelegenheid gegeven worden met deze effecten in te tekenen, hetzij op de zo even vermelde nieuwe lening, hetzij op Schatkistcertificaten 4 pCt en 5 jaar looptijd.

Rentestand op de obligatiemarkt a)

(in pCt per einde maand)

	Gemiddelde looptijd	Aug. 1948	Juni 1950	Juni 1951	Nov. 1953	Dec. 1953
Staatsrenten	langlopende	4,77	4,38	4,68	4,41	4,39
Staatsfondsen	7 à 8 jaar	4,83	4,63	5,24	4,74	4,71
Kasbons steden	5 à 6 jaar	5,07	4,49	5,37	5,07	5,01
Kasbons parastatale instellingen	ca 9 jaar	—	—	5,41	4,75	4,67
Private instellingen	10 à 12 jaar	6,06	5,43	6,08	5,26	5,22

a) Reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover teru betalingsprijs.

De aandelenmarkt.

Terwijl in de loop van de maand November de koersen stegen met 1,8 pCt, bracht December een baisse van 1,2 pCt. De seizoenhausse van het jaareinde heeft zich dus blijkbaar vroeger afgerold dan naar gewoonte. De baisse tijdens de Decembermaand was vooral op rekening te schrijven van de sectoren glas, koloniale waarden en de grootwarenhuizen. In deze laatste sector lokaliseerde de baisse zich vooral in een enkele waarde, de Innovation, zonder dat hiertoe bepaalde redenen kunnen aangewezen worden. Ook de steenkolenaandelen verloren opnieuw terrein. Niet alleen werd de sluiting van 7 Waalse mijnen in het vooruitzicht gesteld, doch tevens hopen de voorraden zich bij sommige mijnen op onrustwekkende wijze op.

Onder de internationale waarden werd vooral de Brazilian Traction scherp getroffen, in aansluiting op de geruchten over een mogelijke nationalisatie van de electriciteitsbedrijven in Brazilië.

Het gemiddeld rendement van de aandelen op de Brusselse beurs bereikte einde December 1953 4,84 pCt, tegen 5,39 pCt een jaar tevoren. Het algemeen koerspeil daarentegen stond einde December 1953 amper 1 punt lager dan einde 1952, zodat de rendementsverlaging integraal op rekening komt van de verlaging der dividenden.

Korrijk.

Dr L. DELMOTTE.

STATISTIEKEN

OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN *)

Ontvangsten op niet-kohierbelastingen. Kalenderjaar 1953.

Raming der middelen	Jan. 1953	Febr. 1953	Mrt 1953	April 1953	Mei 1953	Juni 1953	Juli 1953	Aug. 1953	Sept. 1953	Oct. 1953	Nov. 1953	Dec. 1953	Totaal 1 Jan.'53 t/m ult. Dec. '53	Raming jaar 1953 *)
Loonbelasting	73,4	54,5	40,1	66,1	55,7	40,1	85,9	52,0	42,8	87,4	53,5	41,3	692,9	680,0
Dividendbelasting	8,2	8,3	3,4	1,6	19,4	9,9	9,7	1,6	2,3	0,5	1,9	3,1	69,8	80,0
Commissarissenbelasting	1,2	0,6	0,5	1,1	0,5	0,9	2,5	0,7	0,2	1,2	0,5	0,1	10,1	11,0
Vereveningsheffing	30,3	23,0	15,7	26,0	23,0	14,8	19,8	13,7	12,3	28,2	20,6	12,8	240,1	235,0
Rechten op invoer	28,7	27,6	38,1	38,7	36,6	37,2	32,8	34,7	39,0	39,1	36,4	41,6	430,4	400,0
Accijns op gedistilleerd	9,9	7,5	7,9	8,6	9,5	8,1	9,3	8,2	8,5	10,4	9,3	13,1	110,4	110,0
Accijns op bier	0,7	1,0	1,0	1,3	1,8	2,1	2,2	1,6	1,8	1,2	1,6	1,7	17,9	17,0
Accijns op suiker	9,6	9,3	5,8	7,9	6,2	6,8	8,1	9,3	8,5	8,4	8,7	8,9	97,4	95,0
Accijns op tabak	30,3	26,7	26,4	27,1	27,5	28,3	23,5	27,4	29,6	24,6	25,7	27,3	324,4	325,0
Omzetbelasting	115,6	96,7	68,2	106,4	103,3	71,3	120,3	96,9	71,5	132,2	104,1	82,0	1.168,5	1.140,0
Rechten van zegel ^{b)}	3,6	2,6	2,7	2,7	2,5	2,6	3,4	2,7	2,7	3,4	2,9	3,1	34,9	35,0
Rechten van registratie	4,5	3,3	3,7	3,5	3,8	3,6	5,0	3,2	3,3	5,2	3,7	4,3	47,2	45,0
Rechten van successie	6,9	6,4	7,4	5,8	7,9	7,1	6,9	8,5	6,2	9,5	8,2	8,6	89,5	85,0
Motorrijtuigenbelasting	5,8	5,5	6,4	14,4	8,4	7,1	6,9	5,6	5,7	5,8	5,6	6,2	83,4	80,0
Totaal	328,8	272,9	227,3	331,3	306,2	239,8	336,5	266,0	234,3	357,0	282,7	254,2	3.416,9	3.338,0
^{b)} Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissarissen in effecten, enz.	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,7	0,4	0,2	0,4	0,7	0,5	5,1	

^{b)} Herziene raming volgens Miljoenennota 1954.

STAAT II

Ontvangsten op kohierbelastingen.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Jan. 1953	Febr. 1953	Mrt 1953	April 1953	Mei 1953	Juni 1953	Juli 1953	Aug. 1953	Sept. 1953	Oct. 1953	Nov. 1953	Dec. 1953	Totaal 1 Jan. 1953 t/m ult. Dec. 1953
Inkomstenbelasting	130,7	101,0	101,2	77,3	76,6	76,7	83,9	94,8	123,1	134,6	130,5	138,3	1.268,8
Vermogensbelasting	11,3	9,1	9,0	7,1	7,3	7,3	7,6	6,9	9,0	12,1	11,6	14,9	113,2
Vennootschapsbelasting	136,7	34,3	86,8	61,1	21,9	42,2	28,8	219,3	115,6	79,2	82,5	93,7	1.002,0
Grondbelasting ¹⁾	8,3	3,3	4,3	4,0	6,7	11,7	13,5	12,2	11,1	9,1	7,0	7,7	99,0
Personele belasting ¹⁾	9,1	8,6	9,0	7,0	7,2	8,0	3,8	1,9	1,2	0,4	0,4	0,2	56,7
Ondernemingsbelasting ¹⁾	3,0	3,1	2,0	1,6	1,2	0,7	0,9	0,3	-0,6	0,8	0,1	0,7	13,8
Overige kohierbelastingen	0,3	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	—	0,0	0,0	0,0	0,5
Totaal	299,4	159,4	212,6	158,1	120,8	146,6	138,5	335,5	259,5	236,2	232,0	255,5	2.554,0

¹⁾ Incl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.

STAAT III

Ontvangsten op buitengewone middelen. Kalenderjaar 1953.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Jan. 1953	Febr. 1953	Mrt 1953	April 1953	Mei 1953	Juni 1953	Juli 1953	Aug. 1953	Sept. 1953	Oct. 1953	Nov. 1953	Dec. 1953	Totaal 1 Jan.'53 t/m ult. Dec.'53	Raming jaar 1953
Vermogensaanwasbelasting	9,4	4,1	6,9	6,1	6,7	6,7	6,1	5,0	8,1	6,0	5,4	2,9	73,2	75,0
Vermogensheffing ineens	3,8	1,4	2,8	1,6	2,3	3,1	2,1	3,3	3,8	3,9	3,3	2,7	34,2	15,0
Totaal	13,2	5,5	9,7	7,7	9,0	9,8	8,2	8,3	11,9	9,8	8,7	5,6	107,4	

STAAT IV

Aanslagregeling der kohierbelastingen ¹⁾.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Nog te ontvangen op alle t/m ult. 1952 opgelegde aanslagen per 31 Dec. 1952		In Jan. t/m Dec. '53 opgelegde aanslagen boekings-tijdvak 1952/1953		In Jan. t/m Dec. '53 opgelegde aanslagen boekings-tijdvak 1953/1954		Totaal ontvangen in Jan. t/m Dec. 1953 op alle opgelegde aanslagen		Nog te ontvangen op alle opgelegde aanslagen per ult. Dec. 1953	
	1		2		3		4		5	
Inkomstenbelasting	752,9		572,5		594,7		1.268,8		651,7	
Vermogensbelasting	64,1		69,3		49,3		113,2		69,5	
Vennootschapsbelasting	239,2		— 43,2		1.126,5		1.002,0		320,4	
Grondbelasting ¹⁾	15,0		0,4		96,6		99,0		12,8	
Personele belasting ¹⁾	44,6		12,9		0,1		56,7		0,9	
Ondernemingsbelasting ¹⁾	19,1		1,4		—		13,8		6,5	
Overige kohierbelastingen	2,4		—		-0,1		0,5		1,6	
Totaal	1.137,4		613,3		1.867,1		2.554,0		1.063,5	

¹⁾ Bij deze staat geldt: kolom 1 + 2 + 3 - 4 = 5.²⁾ Incl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.

STAAT V

Vergelijking tussen de ramingen en de aanslagen der kohierbelastingen.

× f 1 mln

Benaming der middelen	Raming jaar 1952	Opgelegd t/m ult. Dec. 1953 boekings-tijdvak 1952/1953	Raming jaar 1953 ¹⁾	Opgelegd t/m ult. Dec. 1953 boekings-tijdvak 1953/1954
Inkomstenbelasting	815,0	1.117,4	1.025,0	594,9
Vermogensbelasting	83,0	116,9	88,0	59,5
Vennootschapsbelasting	885,0	1.140,3	850,0	1.126,5
Grondbelasting ¹⁾	28,0	28,6	29,0	29,2
Personele belasting ¹⁾	27,0	22,8	21,0	0,0
Ondernemingsbelasting ¹⁾	—	0,5	—	—
Overige kohierbelastingen	—	4,9	—	-0,1
Totaal		2.431,4		1.800,0

¹⁾ Excl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.²⁾ Herzien raming volgens Miljoenennota 1954.

TOELICHTING BIJ HET OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN.

Staat I en II.

Deze staten vermelden de werkelijk in elke maand ontvangen bedragen (kasadministratie).

Bij de omzet- en loonbelasting en vereveningsheffing moet de afdracht in principe éénmaal per kwartaal geschieden, nl. in Januari, April, Juli en October.

Staat III.

Ook hier zijn de werkelijk ontvangen bedragen vermeld (kasadministratie).

Staat IV.

Uit deze staat kan worden afgelezen hoe ver de belastingdienst is gevorderd met het opleggen van aanslagen en tevens, welk bedrag nog moet worden ontvangen op reeds opgelegde aanslagen.

De kolommen 2 en 3 betreffen de door de belastingdienst in 1953 opgelegde voorlopige en definitieve aanslagen (debiteurenadministratie).

Een voorlopige of definitieve aanslag inkomstenbelasting 1952 behoort normaliter in het boekings-tijdvak 1952/53 te worden opgenomen; een — uiteraard voorlopige — aanslag inkomstenbelasting 1953 in het boekings-tijdvak 1953/54.

Staat V.

Deze staat maakt een vergelijking mogelijk tussen de in totaal t/m einde van de maand opgelegde aanslagen en de raming, met dien verstande dat in de raming geen rekening is gehouden met de inhaal van de achterstand en de versnelling der aanslagenregeling. In deze staat zijn — in tegenstelling met staat IV — de aanslagen in de grondbelasting, personele belasting en ondernemingsbelasting vermeld exclusief de gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor, daar deze laatste ook niet in de raming zijn opgenomen.

N.V. Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij

gevestigd te 's-Gravenhage.

De Raad van Commissarissen en de Directeuren der N.V. KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE PETROLEUM MAATSCHAPPIJ hebben - zoals reeds bekend werd gemaakt - besloten een interim-dividend uit te keren van 4 0/0 in contanten, op rekening van het te verwachten dividend over het boekjaar 1953.

Dit interim-dividend ad f. 40,— minus 15 0/0 dividendbelasting = f. 34,— voor de aandelebewijzen en f. 4,— minus 15 0/0 dividendbelasting = f. 3,40 voor de onderaandelebewijzen is betaalbaar bij de onderstaande bankinstellingen in binnen- en buitenland van Donderdag 4 Februari 1954 af tegen inlevering van dividendbewijs No. 103 van de aandelebewijzen en onderaandelebewijzen.

Amsterdam	Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. Kas-Associatie N.V.
Rotterdam	Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. Heren Van der Hoop, Offers & Zoon
's-Gravenhage	Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V. Heren Schill & Capadose
New York	The Chase National Bank of the City of New York
Londen	Messrs. N. M. Rothschild & Sons
Parijs	MM. Lazard Frères & Cie
Zürich	Crédit Suisse
Brussel	Banque de la Société Générale de Belgique Crédit Lyonnais S.A.

's-Gravenhage, 28 Januari 1954.

DE N.V. NEDERLANDSCHE SPOORWEGEN

vraagt voor haar secretariaat
een

ECONOMISCH DOCTORANDUS OF JURIST

(met keuzevak economie voor doctoraal examen) met belangstelling voor economische research en voor vervoers-economische vraagstukken, tevens goed stylist.

Leeftijd tot plm. 35 jaar.

Brieven met uitvoerige inlichtingen en vergezeld van foto te richten aan de 2e Afdeling van de Algemene Dienst der N.S. te Utrecht.

BIJ FINANCIËLE INSTELLING TE AMSTERDAM
is' een positie vacant voor een

ERVAREN DESKUNDIGE op beleggingsgebied

Schriftelijke soll. met voll. opg. v. gen. opleiding, verrichte werkzaamheden, referenties enz. onder no. 1348 Adv. Bur. Spin, Pr. Hendrikkade 48, A'dam-C.

Voor onze

JURIDISCHE AFDELING

zoeken wij een

JURIST

wiens belangstelling in het bijzonder uitgaat naar sociaal-economische vraagstukken. Leeftijd ongeveer 30 jaar.

Uitvoerige en met de hand geschreven sollicitaties vergezeld van een pasfoto te richten aan de Centrale Personeel Afdeling.

Amsterdam

de Bijenkorf

De Raad van Commissarissen van de Provinciale Utrechtse Electriciteits Maatschappij N.V. te Utrecht roept gegadigden op voor de functie van

Economisch Adjunct-directeur

van deze Maatschappij.

Vereisten: Accountants-diploma of doctorandus in de Economie met acte Boekhouden M.O.; alsmede ruime ervaring in soortgelijke of voorbereidende functie.

Sollicitaties te richten aan de President-Commissaris, Catharijnesingel 32, Utrecht, onder bijsluiting van 2 recente foto's (opzij en van voren) en handschrift-specimen, uiterlijk 15 Februari a.s.

Van sollicitanten kan worden verlangd, dat zij een psychotechnisch onderzoek ondergaan.

Abonneer U op de E.-P.B.

Bij de afdeling Stadsontwikkeling van de Dienst der Publieke Werken te Amsterdam bestaat gelegenheid tot plaatsing van

TWE E ACADEMICI

voor planologische studiewerkzaamheden.

Voor een van de vacatures wordt een ruime planologische ervaring gewenst. In aanmerking komen ingenieurs en afgestudeerden in sociale wetenschappen.

Voor beide vacatures zullen rang en salaris, afhankelijk van opleiding, ervaring, leeftijd, enz., nader worden bepaald. Voor een zeer ervaren kracht is aanstelling in salarisgroep XV niet uitgesloten. (Een regeling is in voorbereiding, waarbij de salarisgrenzen per 1 Januari 1954 zullen worden f 8034.— — f 10974.—).

Kindertoeslag volgens de Gemeentelijke regeling.

Voor gehuwden, die buiten Amsterdam woonachtig zijn, bestaat een regeling tot vergoeding van reiskosten e.d.

Sollicitaties, onder no. 12 P.W. in te zenden bij de Directeur der Gem. Personeelsvoorziening, Sarphatistraat 92, Amsterdam (C.).

Wetenschappelijke instelling vraagt wegens uitbreiding van haar:

Afdeling Algemeen - Economisch Onderzoek:

2 ECONOMISCH DOCTORANDI

1. Ervaren medewerker, leeftijd 35-45 jaar.

Vereist: Ruime research-ervaring op algemeen economisch gebied.

2. Jongere medewerker.

Vereist: Enige ervaring op het gebied van economisch onderzoek.

Een van beide functionarissen zal in het bijzonder worden belast met de behandeling van de economische zijde der vraagstukken.

De salariëring is afhankelijk van de bekwaamheden en ervaring der gegadigden.

Brieven met uitvoerige gegevens (w.o. huidig en verlangd salaris) onder letters N.K.I., aan Nijgh & van Ditmar, Advertentie Bureau, Noordeinde 49, Den Haag. Nadere gegevens omtrent de aard van bovengenoemde functies worden op verzoek schriftelijk door genoemd bureau verstrekt.

PTT

HET STAATSBEDRIJF DER PTT

vraagt voor het Budgetbureau

a. twee krachten

op academisch niveau, met ervaring op budgeterings- of praktisch bedrijfseconomisch gebied.

b. enige jongere krachten

met een academische of daarmee gelijk te stellen opleiding.

In aanmerking komen doctorandi (bedrijfs)-economie, accountants, ingenieurs met bedrijfseconomische specialisatie. Aanstelling voor beide categorieën aanvankelijk op arbeidsovereenkomst.

Gegadigden kunnen aangesteld worden in de rang van adjunct-referendaris, referendaris 2e klas of referendaris.

Na 2 jaar bestaat mogelijkheid tot opneming in vaste dienst.

Salarisgrenzen f 380,- tot f 920,- per maand.

Het aanvangssalaris zal worden bepaald op grond van opleiding en praktische ervaring, waarbij dus een inpassing in de schaal boven het beginsalaris mogelijk is.

Sollicitaties met vermelding van levensloop en mogelijke datum van indiensttreding te richten aan de Hoofddirectie Financiële en Economische Zaken van het Staatsbedrijf der PTT, Kortenaerkade 12 te 's-Gravenhage.